

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

на тему «Аналіз та оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства (на матеріалах Приватного акціонерного товариства «Фармацевтична фірма «Дарниця»)»

Виконав: студент 2-го курсу, групи 201-пЕФ

Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Лоєнко О. А.

Керівник: к.ен., доцент Свистун Л. А.

Рецензент: головний бухгалтер Кармазіна І. В.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань

Лоєнко О. А. _____

Підтверджую достовірність даних, використаних у роботі

Лоєнко О. А. _____

Полтава, 2021 року

Зміст

Вступ	3
Розділ 1 Теоретичні основи формування і використання оборотних активів підприємства	5
1.1 Економічний зміст, склад та класифікація оборотних активів підприємства	5
1.2 Методичні засади аналізу і оцінки оборотних активів	16
1.3 Напрями ефективного використання оборотних активів	23
Розділ 2 Аналіз формування та ефективного використання оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»	33
2.1 Організація фінансово-господарської діяльності на підприємстві	33
2.2 Характеристика фінансово-економічного стану ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»	38
2.3 Аналіз і оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства	59
Розділ 3 Напрями підвищення ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»	72
3.1. Визначення оптимальної потреби в оборотних активах на плановий період діяльності	72
3.2. Оптимізація джерел формування оборотних активів підприємства	90
Загальні висновки	101
Список використаних джерел	105
Додатки	110

				ВР	201-пЕФ	19194
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Аналіз та оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства (на матеріалах Приватного акціонерного товариства «Фармацевтична фірма «Дарниця»)		
Розроб.	Лоєнко О. А.					
Перевір.	Свистун Л. А.					
Н. Контр.						
Затверд.	Птащенко Л.О.					
				Літ.	Арк.	Акрушів
				3	109	
				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		

Вступ

Оборотні активи мають вагоме значення, так як формують головну частину продуктивного капіталу підприємства. Управління оборотними активами це – найактуальніше завдання суб'єкта господарювання, а швидкість обертання оборотних активів вказує на створення основи для реалізації концепції інноваційного підприємства.

Ефективне використання виробничих запасів підприємства, має вплив на головні економічні показники підприємства, які вимагають своєрідної уваги до процесу управління ними.

У вивчення питання управління оборотними активами важливий внесок зробили вітчизняні і зарубіжні науковці-економісти: І.О. Бланк, Т.А. Демченко, Г.Г. Кірайцев, Р.А.Слав'юк, В.В. Ковальов, О. С. Філіменков, Ю.Брігхем, М.Д. Білик, С. Росс, Дж.К. Ван Хорн, та інші. Досліджування методики і організації обліку оборотних активів дає можливість внести окремі пропозиції і використати дані методичні концепції, які сприяють покращенню бухгалтерського обліку даних активів.

Метою дипломної роботи є – визначення теоретичних основ та практичних підходів аналізу і оцінки оборотних активів, а також підвищення ефективності управління їх використання на підприємстві.

Завданнями випускної роботи є:

- розглянути зміст, склад та класифікацію оборотних активів підприємства;
- дослідити методичні засади аналізу та оцінку оборотних активів;
- обґрунтувати напрями ефективного використання оборотних активів;
- розглянути організацію фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»;
- проведення оцінку ефективності використання оборотних активів підприємства;
- проаналізувати фінансово-економічний стан підприємства ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»;

- визначити підходи та методи управління оборотними активами;
- обґрунтувати оптимальну потребу в оборотних активах на плановий період та провести оптимізацію джерел їх формування.

Об'єктом дослідження – є приватне акціонерне підприємство «Фармацевтична фірма «Дарниця».

Предметом дослідження – є процес оцінки ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Методологічною базою дослідження є наукові методи пізнання, зокрема, монографічний, історичний, аналізу, синтезу, порівнянь, статистичного аналізу тощо.

Інформаційною основою роботи є вітчизняні та закордонні фундаментальні та практичні дослідження сутності та використання оборотних коштів на підприємстві, Закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, статистичні дані по Україні.

Основою дипломної роботи – є теоретичні основи формування і використання оборотних активів підприємства, аналіз формування та ефективне використання оборотних активів та напрями підвищення використання оборотних активів.

Висновки та рекомендації роботи можуть бути застосовані в діяльності ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», в частині пропозиції щодо ефективного використання оборотних активів.

Результати роботи були апробовані під час роботи на V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність» (м.Полтава, 14 травня 2021 року), у тезах на тему «Управління оборотними активами у системі забезпечення стабільної роботи підприємства».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст, склад та класифікація оборотних активів підприємства

В умовах створення та розвитку економічних відносин процес формування стійкої ринкової інфраструктури створює нові правила стосовно механізмів створення та використання фінансових ресурсів, в тому числі оборотних активів.

Під час теоретичного опрацювання уможлиблюється вираження існуючих взаємозв'язків серед головних й впливових факторів виробничо-господарської діяльності. Через це, питання стосовно вивчення й формулювання сутності «оборотних активів» лишається актуальним.

Головним нормативним документом, який визначає сутність оборотних активів є вітчизняні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.

Сутність нормативно-правового документу щодо регулювання обліково-аналітичного процесу оборотних активів детальніше зображено у додатку Г.

Згідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» оборотні активи – це гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи упродовж дванадцяти місяців з дати балансу [1].

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» оборотні активи формулюють ще як «поточні». Поточними характеризують активи, що:

– можуть бути реалізованими та спожитими у нормальному операційному циклі;

– можуть бути реалізованими протягом одного року після звітного періоду;

– утримуються в основному з метою продажу;

– є грошовими коштами та еквівалентами грошових коштів, за умови які не мають обмеження щодо обміну та використання цього активу для погашення зобов'язання принаймні протягом одного року.

Після проведення порівняння визначень оборотних активах, як у вітчизняних, так і в міжнародних нормативних документах, можна сказати, що формулювання відповідають один одному.

В аналізі літературних джерел, оборотні активи часто зрівнюють з визначенням «оборотний капітал» та «оборотні кошти».

Формулювання «оборотні активи» та «оборотний капітал» доволі нерідко прирівнюються, принаймні оборотні активи перетворюються та витрачаються у виробничій діяльності, а оборотний капітал лише авансується. Проте, оборотні активи, та оборотний капітал визначають однакові об'єкти, так як: дебіторська заборгованість, грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення та запаси.

Погоджуючись із думкою різних вчених, нерівність ототожнення оборотних активів з оборотними коштами заключається в тому, що загальноприйнятий поділ оборотних коштів на оборотні фонди обігу не враховує такої складової боспорських засобів підприємства, як короткострокові фінансові вкладення. До оборотних активів включаються як, грошові ресурси так і матеріальні, через те поняття оборотних активів є більш ширшим, ніж поняття оборотних коштів.

Після здійсненого дослідження можна виділити різні визначення вчених, науковців, стосовно формулювання оборотних активів (таб. 1.1).

Вчені Т. А. Демченко та Г. Г. Кірайцев розкривають оборотні активи як сукупність оборотних фондів та фондів обігу або авансованих у них коштів. Дане формулювання характеризує сутність оборотних активів як вартісна категорія, так як до складу оборотних коштів відносяться виробничі запаси,

незавершене виробництво та витрати майбутніх періодів, а в фонди обігу включають готову продукцію, дебіторську заборгованість та грошові кошти.

Таблиця 1.1

Трактування сутності економічної категорії «оборотні активи»

№ п/п	Автор	Визначення
1	Бланк І. О. [2]	Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що забезпечують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства та, що повністю споживається у процесі одного виробничо-комерційного циклу.
2	Демченко Т. А., Кірайцев Г. Г. [5]	Оборотні активи – сукупність оборотних фондів та фондів обігу або авансованих у них коштів.
3	Слав'юк Р. А. [3]	Оборотні активи – це ресурси, які належать підприємству і які напевно буде перетворено на гроші чи використано іншим чином протягом року з дати складання бухгалтерського балансу.
4	Білик М. Д. [4]	Оборотні активи – група мобільних активів із періодом використання до одного року, які безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства та внаслідок високого рівня їх ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями.
5	Ковальов В. В. [7]	Оборотні активи – це активи, що споживаються у ході виробничого процесу протягом року або звичайного операційного циклу, що перевищує 12 місяців через специфіку технологічного виробництва і тому такі, що повністю переносять свою вартість виготовленої продукції.
6	Ільєнкова С. Д. [6]	Оборотні активи – фінансові ресурси, вкладені в об'єкти використання яких здійснюється фірмою або в рамках одного відтворювального циклу, або в рамках відносно короткого періоду часу.
7	Філімоненков О. С. [8]	Оборотні активи – сукупність матеріально-речовинних цінностей та грошових коштів, які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі та повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або 12 місяців з дати балансу.

Вчені Т. А. Демченко та Г. Г. Кірайцев розкривають оборотні активи як сукупність оборотних фондів та фондів обігу або авансованих у них коштів. Дане формулювання характеризує сутність оборотних активів як вартісна категорія, так як до складу оборотних коштів відносяться виробничі запаси, незавершене виробництво та витрати майбутніх періодів, а в фонди обігу включають готову продукцію, дебіторську заборгованість та грошові кошти.

Вчені Ковальов В. В. та Філімоненко О. С. виділять оборотні активи як натурально-речовинну категорію, так як засоби підприємства, які мають цілком переносити свою вартість на вартість випущеної продукції.

Ільєнкова С. Д. трактує оборотні активи як – фінансові ресурси, вкладені в об'єкти, використання яких здійснюється компанією або в рамках одного відтворювального циклу, або в рамках відносно короткого періоду часу.

Прийнято вважати, що трактування вчених Бланки І. О. та Слав'юка Р. А. більш детально розкривають значення оборотні активи. А саме – сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність суб'єкта господарювання та повністю споживаються протягом одного операційного циклу.

Всі сформовані визначення відрізняються наступним чином:

1) терміни «оборотні активи» та «оборотний капітал» ототожнюються невірно тому, що оборотний капітал є джерелом формування складових оборотних активів, таким чином, він фіксується в пасиві балансу, в той час як оборотні активи відображають характер їх розміщення та є частиною активу балансу;

2) категорія «оборотні активи» та «оборотні кошти» є самостійними, ототожнюються не вірно, що підтверджується різницею у деяких характеристиках: різна тривалість періоду для функціонування, різні складові, оборотні активи витрачаються у процесі виробництва, тоді як оборотні кошти авансовані у виробництво, саме через це, вони «не витрачаються та не споживаються», в результаті чого оборотні кошти виступають проміжною ланкою між активом та пасивом балансу.

Після дослідження визначення «оборотні активи» можна виділити декілька підходів економістів до формулювання сутності даного поняття (рис.1.1).

Рівень економічно ефективної діяльності підприємства багато в чому формується ефективністю використання оборотних активів, їх раціональним

та економним витрачанням. Наведена класифікація нище дає можливість з різних сторін надати оцінку оборотним активам підприємства для вдалого управління оборотними активами.

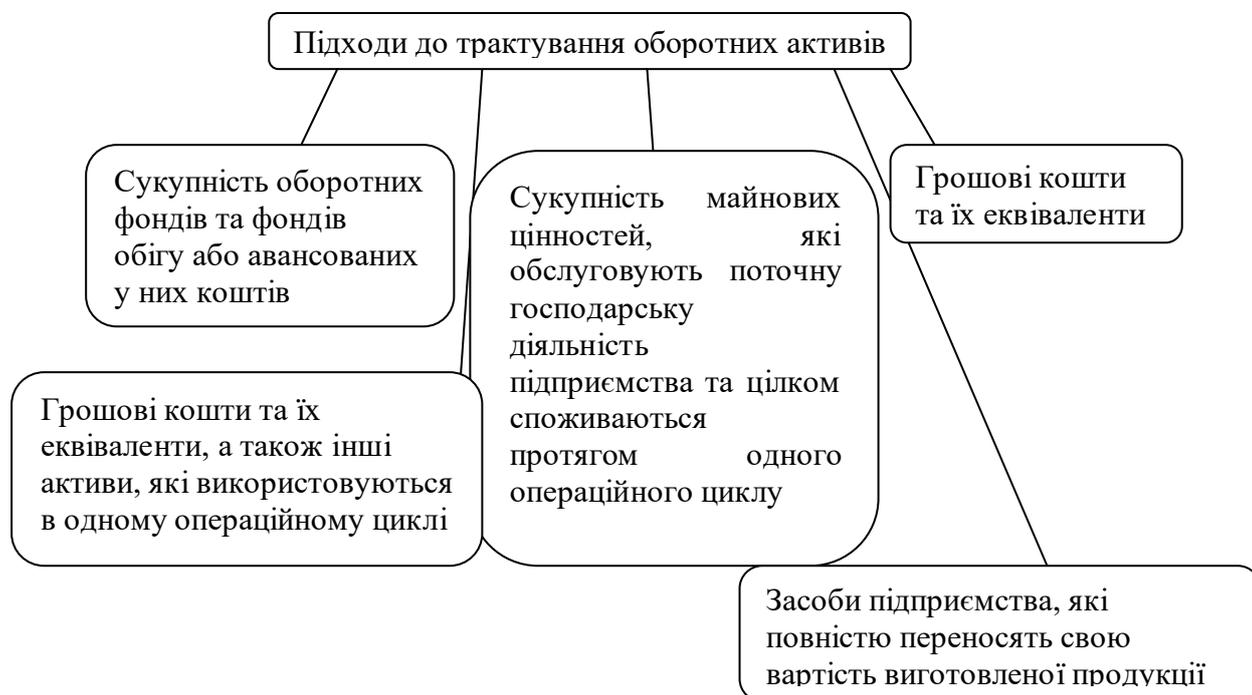

Рис. 1.1. Підходи до трактування оборотних активів у наукових джерелах

В економіці науки «оборотні активи» трактують як містка економічна категорія. На деяких етапах розвитку економічної думки з'являється багато теорій щодо її високоякісної суті.

В цілому, оборотні активи є, як найбільш ліквідними, так і найбільш динамічними в частині майна будь-якого підприємства. До їхньої структури відносяться: матеріальні активи, кошти в розрахунках, фінансові інструменти та грошові кошти підприємства.

Кутер М. І під оборотними активами розуміє другий розділ балансу, який складається з поточних активів, які сформовані в часткові групи: запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові фінансові вкладення, грошові кошти. Але причому дебіторська заборгованість та платежі по яких очікується протягом 1 року після звітної дати [9].

Можна сказати, що саме підхід Чухна І. С. важливий, так як підприємство повинно знати, при виконанні господарської діяльності, яка кількість матеріальних оборотних активів перебувала у його розпорядженні перед початком операційної діяльності, яка кількість була використана у операційному циклі та який результат було отримано в кінці.

Чухно І. С. оборотні активи у своїх роботах виділяє за часом їх перебування в кругообігу: початкові, функціональні та накопичені .

Більшість вчених оборотні активи використовують однакові ознаки (таб. 1.2), але найбільш детальніше класифікацію описує Чухно І. С.:

- залежно від участі в кругообігу: виробничі фонди, фонди обігу;
- за періодом функціонування: постійна частина, змінна частина;
- залежно від методів та регулювання: нормовані, ненормовані;
- за видами: запаси сировини, матеріалів, товарів та напівфабрикатів, запаси готової продукції та товарів, дебіторська заборгованість, грошові кошти, інші види оборотних активів;
- за часом перебування в кругообігу: початкові, функціональні, накопичені;
- за ступенем ліквідності: швидко ліквідні, середньо ліквідні;
- за ризиком вкладених оборотних активів: з високим ступенем ризику, із середнім ступенем ризику, з мінімальним ступенем ризику;
- за ступенем захищеності від інфляції: ті, що піддаються інфляційним втратам, захищені від інфляційного знецінення.

Оборотні активи, мають доволі розширену класифікацію та налічує безліч ознак. В економічній літературі налічується безліч різних класифікуй, в яких ознаки мають різні назви або повторюються, але при цьому зберігають свою сутність.

Через це з'являються, деякі труднощі при визначенні виду оборотних активів, які в результаті можуть привести до помилкового визначення та негативно вплинути на ефективність управління оборотними активами. У

таблиці 1.2 представлені об'єднані головні ознаки та автори, які визначають ці ознаки.

Таблиця 1.2

Класифікація оборотних активів різних авторів

Класифікаційна ознака	Назва
1. За джерелами формування (Білик М. Д., Демченко Т. А., Дропа Я. Б., Пеняк Ю. С., Філімоненко О. С.)	власні, залучені, позичкові.
2. За характером фінансових джерел формування (Бланк І. О., Бетехтіна Л. О., Соляник Л. Г.)	валові оборотні активи, чисті оборотні активи, власні оборотні активи.
3. За видами (Філімоненко О. С., Білик М. Д., Бетехтіна Л. О., Демченко Т. А., Познаховський В. А., Бланк І. О., та інші)	виробничі запаси, товари, готова продукція, грошові кошти, дебіторська заборгованість, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів.
4. За рівнем ліквідності (Білик М. Д., Демченко Т. А., Дропа Я. Б.)	абсолютноліквідні, швидколіквідні, низьколіквідні.
5. За формами функціонування (Білик М. Д., Бетехтіна Л. О., Соляник Л. Г., Стахова Н. П., Бланк І. О.)	оборотні активи, матеріальні активи.
6. Відносно до місця у відтворювальному процесі (Дропа Я. Б., Пеняк Ю. С., Філімоненко О. С., Круш П. В.)	оборотні запаси у процесі, оборотні запаси у сфері обігу.
7. Відносно до рівня варіабельності розміру (Білик М. Д., Бетехтіна Л. О., Соляник Л. Г., Бланк І. О.)	постійні тимчасові.

Вітчизняні вчені по-різному класифікують оборотні активи, але при цьому спираються на міжнародну практику. Щодо загальної класифікації вчені дійшли до одних ознак.

Узагальнена класифікація оборотних активів підприємства в Україні складається з вищенаведених ознак:

Відповідно до джерел формування:

– оборотні активи, які сформовані за рахунок власного капіталу – визначають ту частину, яка була сформована за рахунок власного капіталу підприємства, до якого згідного з нормативною базою України відносять «стійкі пасиви»;

– оборотні активи, які сформовані за рахунок залучених джерел – визначають ту частину, яка була сформована за рахунок залученого підприємством товарного або фінансового кредиту, як на довгостроковій основі, так і на короткостроковій основі;

Відповідно до складу:

– запаси – характеризують обсяг вхідних матеріальних потоків у формі запасів, які забезпечують діяльність підприємства;

– поточні біологічні активи – активи, які здатні давати сільськогосподарську продукцію та додаткові біологічні активи, приносити в інший спосіб вигоди протягом періоду, які не більше одного року;

– дебіторська заборгованість – це сума заборгованості на користь підприємства, представлена фінансовими зобов'язаннями юридичних та фізичних осіб по розрахункам за товари, послуги, роботи, аванси та інше;

– поточні фінансові інвестиції – визначають вкладення капіталу на період до одного року;

– грошові кошти – грошові кошти не тільки в національній або іноземній валюті;

– витрати майбутніх періодів – сума, яка відноситься на витрати в майбутньому витрат;

– інші види оборотних активів – активи, які не включені в склад вищезгаданих;

Відповідно до рівня ліквідності:

– абсолютноліквідні – використовуються для поточних розрахунків, які виникають протягом місяця (грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення);

– швидколіквідні – оборотні активи, переведення яких в готівку потребують додатковий час (товарні запаси, готова продукція, дебіторська заборгованість);

– малоліквідні – активи, які потребують тривалий час для реалізації (виробничі запаси, готова продукція, яка немає попиту, витрати майбутніх періодів);

Відповідно до форми функціонування:

– фінансові – оборотні активи, які мають монетарну форму (всі види дебіторської заборгованості, гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції та витрати майбутніх періодів);

– матеріальні – оборотні активи, які мають матеріально-речову форму (запаси та біологічні активи);

Відповідно до місця у відтворювальному процесі:

– оборотні активи у сфері виробництва – запаси, паливо, мастильні та будівельні матеріали та інше, що безпосередньо використовується в процесі виготовлення продукції;

– оборотні активи у сфері обігу – грошові кошти та фінансові інвестиції, які знаходяться в обігу з метою принесення прибутку;

Відповідно до рівня варіабельності розміру:

– постійні – частина оборотних активів, які потрібні для забезпечення мінімальних потреб безперебійного функціонування;

– змінні – частина оборотних активів, потреба у яких зумовлена періодичними змінами;

Відповідно до характеру організації:

– нормовані – активи, які можуть бути точно визначені та зафіксовані як планові (засоби у виробничих запасах, виробництві, у залишках готової продукції на складах);

– ненормовані – оборотні активи, які не можна або надзвичайно важко точно встановити, зафіксувати у формі нормативу чи планового обсягу [10].

Оборотні активи, як і всі фінансові категорії, характеризують свою суть при здійсненні належних функцій. Оборотні активи здійснюють дві головних функції:

1. Виробнича – дана функція забезпечує неперервний процес виробництва при стабільному процесі формування запасів матеріальних ресурсів на підприємстві;

2. Платіжно-розрахункова – дана функція має вплив на стан частини коштів, які вилучені до сфери обігу, має вплив невимушено на стан розрахунків та в цілому на грошовий обіг.

До головних завдань аналізу оборотних коштів підприємства відносять вивчені зміни, які відбулися в:

- структурі, складі та динаміці оборотних активів;
- співвідношення темпів зростання оборотних активів та доходу від реалізації;
- якості оборотних активів та ефективності їх використання.

Рис. 1.2. Склад виробничих оборот активів та активів в обігу

Головним джерелом фінансування оборотних активів є – власний капітал, короткострокові кредити банку, комерційний кредит, стійкі пасиви та довгостроковий позиковий капітал.

Джерела формування оборотних активів поділяються на: власні, позикові, залучені (таб. 1.3).

Таблиця 1.3

Джерела формування та поповнення оборотних активів

Власні	Позикові	Залучені
<ul style="list-style-type: none"> – Частина статутного капіталу – Збільшення статутного капіталу – Чистий прибуток – Вільні амортизаційні відрахування – Залишки резервів, утворених за рахунок прибутку – Бюджетні асигнування 	<ul style="list-style-type: none"> – Заборгованість за авансами – Стійка кредиторська заборгованість перед постачальниками – Стійка заборгованість за заробітною платою та нарахованнями на неї – Стійка заборгованість за платежами до бюджету 	<ul style="list-style-type: none"> – Короткотермінові кредити банків – Емісія облігацій – Комерційні кредити – Бюджетні кредити – Кошти міністерства, отримані на умовах повернення

Виділяють три принципових підходів фінансування оборотних активів (таб.1.4).

Таблиця 1.4

Принципові підходи до фінансування оборотних активів

Назва	Характеристика
Консервативний	Коли вся постійна частина оборотних активів та половина змінної, яка фінансується за рахунок власного капіталу та довгострокового позикового капіталу, а друга половина змінної – за рахунок короткострокового позикового капіталу.
Помірний	Коли постійна частина фінансується за рахунок власного капіталу та довгострокового позикового капіталу, а змінна частина за рахунок короткострокового позикового капіталу.
Агресивний	Коли половина постійної частини фінансується за рахунок власного капіталу та довгострокового позикового капіталу, а все інше за рахунок короткострокового позикового капіталу.

Теоретичні дослідження щодо визначення оборотних активів, які були здійсненні та отримане пояснення цієї категорії визначають ключові аспекти

в формуванні даної дефініції як економічної категорії. Безпомилкове розуміння сутності оборотних активів має велике практичне значення.

Обґрунтована класифікація оборотних активів має наукове значення, дає можливість будувати чітку систему знань про оборотні активи та розумну систему обліку та налізу їх наявності та руху управління ними.

1.2. Методичні засади аналізу і оцінки оборотних активів

Результати діагностики оборотних активів дає можливість безпомилково керувати та планувати оборотними активами. У даному аспекті в роботах, які присвячені управлінню оборотних активів, основними показниками ефективності оборотних активів є – коефіцієнт обертання оборотних коштів, тривалість обертання оборотних коштів, коефіцієнт завантаження оборотних коштів, рентабельність оборотних коштів, абсолютне і відносне вивільнення оборотних активів.

Аналіз оборотних активів, як у вітчизняних, так і зарубіжних підприємств відбувається у декілька етапів (таб. 1.5).

Таблиця 1.5

Етапи аналізу оборотних активів

Етапи	Дії
1 етап	Оцінюють всю величину оборотних активів підприємства та розраховують аналіз змін в обсязі протягом звітного періоду. Під час проведення цієї роботи визначають питому вагу оборотних активів у загальному обсязі майна та її зміна протягом періоду.
2 етап	Розглядають структуру оборотних активів підприємства за класифікаційними ознаками, за видами активів. Це дає можливість оцінити першорядні тенденції в змінні складу оборотних активів й ступінь досягнення поставленої мети діяльності.
3 етап	Кількісно проводять оцінку впливу факторів, які визначають зміни в обсязі оборотних активів підприємства.
4 етап	Аналізують зміни в складі джерел фінансування оборотних активів підприємства. Для цього необхідно розрахувати розмір власного оборотного капіталу, порівняти з відповідними показниками за попередній період. Питому вагу власних джерел фінансування оборотних активів, використовують для оцінки ступеня фінансової стійкості підприємства, його незалежність від зовнішніх джерел фінансування.
5 етап	Проводять обчислення коефіцієнтів ефективності використання оборотних активів, проводять їх аналіз й роблять аналітичні висновки.

Методологічну основу обліку та оцінки виробничих запасів в Україні становлять Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» і Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси».

Оцінка оборотних активів відбувається саме за Положенням бухгалтерського обліку 9 «Запаси», так як цей варіант найкраще оцінює оборотні активи (таб. 1.6).

Таблиця 1.6

Оцінка оборотних активів за П(с)БО 9 «Запаси»

Характеристика	Метод оцінки
Оцінка запасів при надходженні	Первісна вартість
Методи визначення собівартості при вибутті запасів	1.Ідентифікована вартість відповідної одиниці запасів. 2.Середньозважена собівартість. 3.Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО). 4.Нормативні витрат. 5.Ціни продажу.
Відображення знецінення запасів	На суму збільшення чистої вартості реалізації, але не більше суми попереднього зменшення, визнається інший операційний дохід із збільшенням вартості цих запасів.
Оцінка витрат, пов'язаних з переробкою запасів	Не регламентується, а визначена П(с)БО 16 «Витрати»
Оцінка запасів на дату балансу	Первісна вартість або чиста вартість реалізації

При методі оцінки запасів при вибутті використовують п'ять методів:

1) ідентифікованої собівартості – заключається в тому, що конкретні одиниці запасів передаються у виробництво за тією ж вартістю, за якою вони були придбані;

2) середньозваженої собівартості, проводять на кожну одиницю запасу розподілом сумарної вартості залишку таких запасів на початок місяця та вартість отриманих у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця та отриманих у звітному місяці запасів;

3) собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО), базується на припущенні, що запаси застосовуються в тій послідовності, в якій вони надходили на підприємство, таким чином, запаси, що першими

відпускаються у виробництво, оцінюється за собівартістю перших за часом надходження запасів;

4) нормативні витрати, укладаються в застосуванні норм витрат на одиницю продукції, що встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей та діючих цін;

5) ціна продажу – застосовується тільки підприємством роздрібною торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів.

Метод ЛІФО ґрунтується на використанні в обліку ціни, які складається на момент їх посліднього придбання за принципом надійшов останній – вибув перший». В порівнянні метод ФІФО і метод ЛІФО, можна сказати, що метод ЛІФО дає можливість отримати правдиву оцінку активів в умовах інфляції й управляти вартісною формою руху запасів ефективніше.

До загальних методів проведення аналізу ефективності використання оборотних активів відносять (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Методи проведення аналізу ефективності використання оборотних активів

Суть горизонтального аналізу полягає у порівнянні показників оборотних активів базового та планового періодів, також відбувається порівняння показників та визначається абсолютні та відносні зміни.

Сутність вертикального аналізу показує внутрішню структуру оборотних активів, під час проведення даного аналізу розраховується питома вага кожної складової. При проведенні вертикального аналізу всю частину

прирівнюють до 100% та розраховують питому вагу кожної її складової. Цілу частину беруть підсумок (загальний обсяг оборотних активів підприємства, загальний обсяг запасів або загальний капітал підприємств тощо). За допомогою вертикального методу аналізу визначають, яка частка у групі становить конкретна стаття, яка дозволяє визначати вплив показника цієї статті на діяльність підприємств.

Суть факторного аналізу дає можливість отримати вплив окремих факторів на результативні показники детерміновані або стохастичні прийоми дослідження. Також, факторний аналіз може бути як прямим, коли результативний показник ділиться на окремі складові, так і зворотним, коли окремі частини з'єднують у загальний результативний показник.

Вважають, що фінансові коефіцієнти, які застосовуються в аналізі фінансових документів, швидко розкривають їх сутність. Коефіцієнтний аналіз є корисним для сприйняття фінансових документів. Метод коефіцієнтного аналізу визначає співвідношення між показниками фінансових звітів, які є абсолютними величинами. Однак, фінансові аналітики використовують різноманітні фінансові коефіцієнти та їх групування, проте найчастіше застосовують показники віддачі інвестицій, короткострокової ліквідності, фінансової стійкості та ринкової вартості компанії.

Ефективність використання оборотних коштів оцінюється на основі фінансової звітності підприємства та за допомогою системи показників. Дані коефіцієнти зображені у таблиця 1.7.

Метод нормування, використовується лише для оборотних виробничих фондів, готової продукції на складі та відвантаженої продукції. Основним завданням нормування є розроблення на підприємстві економічно обґрунтованих норм і нормативів власних оборотних активів, які забезпечують прискорення обігу та найефективнішого використання матеріальних та фінансових ресурсів.

Таблиця 1.7

Коефіцієнти аналізу ефективності використання оборотних активів

Назва показника	Економічний зміст	Позитивна тенденція (нормативне значення)	Формула обчислення
1	2	3	4
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	Вказує на те, скільки виручки від реалізації припадає на одиницю оборотних засобів та яка кількість оборотів оборотних активів за період.	Зменшення	$K_{ооа} = \frac{ВР}{ОА_{сер}}$
Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань	Характеризує, скільки потрібно підприємству зробити оборотів, щоб сплатити в повному обсязі свої зобов'язання.	Збільшення	$K_{опз} = \frac{ВР}{ПЗ_{сер}}$
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	Показує скільки оборотів засобів інвестованих в виробничі запаси за звітній період.	Збільшення	$K_{овз} = \frac{ВР}{ВЗ_{сер}}$
Коефіцієнт оборотності готової продукції	Вказує з якою швидкістю здійснюється оборот готової продукції та в скільки разів виручка від реалізації перевищує вартість запасів готової продукції.	–	$K_{огп} = \frac{ВР}{ГП_{сер}}$
Коефіцієнт оборотності грошових засобів	Характеризує зв'язок надходження і вибуття грошових коштів та оборотного капіталу та вказує на те, що скільки раз грошові кошти здійснили обертів за даний період та показує, на скільки разів виручка від реалізації більша від середнього залишку грошових коштів.	Збільшення	$K_{огк} = \frac{ВР}{ГЗ_{сер}}$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Показує швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємством та вказує, на скільки разів виручка від реалізації більша від середнього залишку дебіторської заборгованості.	Збільшення	$K_{одз} = \frac{ВР}{ДЗ_{сер}}$
Строк погашення дебіторської заборгованості, (дні)	Показує, за скільки днів підприємство може погасити заборгованість.	Зменшення	$T_{одз} = \frac{ДП}{K_{одз}}$

Продовження табл.1.7

1	2	3	4
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Характеризує, на скільки разів собівартість реалізованої продукції більша від середньорічного залишку кредиторської заборгованості.	Збільшення	$K_{окз} = \frac{BP(Спр)}{KЗсер}$
Рентабельність оборотних активів, (%)	Показує ефективність використання активів компанії для генерації прибутку.	–	$P = \frac{ЧП}{Асер} * 100\%$

Метод ABC – метод, відповідно до якого всю номенклатуру запасів, які споживаються на виробництві, залежно від їхньої вартості, можна поділити на три групи:

1) група А – найцінніші запаси з точки зору їхньої вартості, які використовуються у незначних кількостях (зарубіжна практика показує, що ці види сировина або матеріалів, які займають 50% у загальній структурі витрат на виробництво продукції);

2) група В – запаси, які мають середню вартість та невелику кількість по використанні у виробничому процесі (частка даної групи сировини більша від 25% закупівель);

3) група С – незначні запаси з точки зору їхньої вартості [11].

При управлінні товарно-матеріальними запасами найбільшу увагу приділяють сировині групи А, меншу увагу – групам В та С. Так як, в структурі собівартості продукції найбільшу питому вагу складають витрати на сировину та матеріали, то для вітчизняних підприємств варто проводити ABC-аналіз цього елемента витрат.

Метод ABC-аналіз показує про значення кожної групи запасів, саме тому для кожної групи потрібно складати різний ступінь деталізації під час планування і контролю.

Для групи А необхідно проводити детальніший аналіз цін закупівель, детальний аналіз структури витрат, всеохоплюючий аналіз ринку, отримання

кількох пропозицій від постачальників, ретельніша підготовка замовлень на постачання, постійний контроль запасів.

Запаси групи В формулюються середньо-вартісними величинами, саме тому за ними відбувається звичайний контроль та збір інформації про можливе відновлення запасів.

Основна задача раціоналізації запасів групи С полягає у зменшенні витрат на оформлення замовлень та складування.

Вчений Драгун Л. М., у своїх роботах висуває свій аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства. Йому аналіз полягає у двох напрямках:

- 1) традиційний аналіз абсолютних та відносних показників;
- 2) якісний, кількісний та факторний аналіз. Підхід пропонує діагностику оборотних активів за рахунок різних показників, як відносних, так і абсолютних.

Науковець Бланк І.О., пропонує свій аналіз оборотних активів, який закладається в показниках ділової активності, які дають можливість з'ясувати з якою швидкістю обертаються фінансові ресурси підприємства, вкладені в його поточні активи. Саме підхід Бланка І. О., вважається найбільш прийнятним.

Також, при діагностиці оборотних активів за їх видами потрібно здійснити їх розподіл, а потім в динаміці провести аналіз змін. Завдяки цьому, є можливість виявити, яким чином змінився склад оборотних активів, джерела їх формування, установити, яким чином це поєднано з діяльністю господарюючого суб'єкта.

Провідним інструментом в оцінюванні оборотних активів є методи економічного аналізу, за допомогою яких можливе оцінювання та обґрунтування впливу оборотних активів на фінансовий стан підприємства.

Науковець Оксєненко Н. О. у своїх роботах для аналізу оборотних активів виділяє такі групи фінансових коефіцієнтів: показники стану, структури оборотних активів, узагальнюючі показники ефективності

оборотних активів, показники ділової активності, показники ліквідності, показники фінансової стійкості.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що аналіз оборотних активів пропонується проводити за показниками ділової активності. Окремі автори, додають показники рентабельності. Наприклад Покровський С. Ф. та інші деякі економісти для аналізу ефективності використання оборотних засобів висувають розрахунок показника рентабельності оборотних засобів, як відношення прибутку від реалізації продукції до розміру оборотних засобів.

1.3. Напрями ефективного використання оборотних активів

Управління оборотними активами це досить непростий процес, який формулюється даними завданнями:

- збільшення обігу оборотних активів;
- визначення достатнього обсягу оборотного капіталу;
- покращення ефективності структури оборотних активів;
- зростання ліквідності, платоспроможності.

Під системою управління оборотними активами потрібно усвідомлювати сукупність відокремлених, але пов'язаних між собою елементів, які забезпечують цілеспрямований вплив на об'єкт управління, шляхом реалізації функцій управління через використання комплексу методів управління з ціллю забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства.

Систему управління оборотними активами можна визначити як систему цілеспрямованих й узгоджених взаємозв'язків між суб'єктом і об'єктом управління шляхом реалізації функцій управління та фінансово-економічних інструментів аналізу, перетворення та дослідження, які пов'язані процесами формування, розподілу, контролю та виконання оборотних активів та їх джерел фінансування за обсягом.

Об'єктом управління є товарні запаси у етапі визначення, реалізації, зберігання грошових залишків, економічних відносин.

Суб'єктом управління є загальні збори засновників, правління, комерційні та фінансові підрозділи, персонал суб'єктів підприємства.

Вчений Поддєрьогін А. М., управління оборотних активів визначає, як комплекс заходів, які цілеспрямовані на забезпечення умов оптимізації й безперервності процесу їхнього обороту, визначення достатнього їхнього обсягу та ефективної організації їх використання [12].

Науковець Бланк І. О., вважає, що політика управління оборотними активами закладається у формуванні необхідного обсягу та складу оборотних активів, раціоналізації та оптимізації структури джерел їхнього фінансування [2].

На вітчизняному та зарубіжному досвіді, в своїх роботах науковець Бондаренко О. С. пропонує наступні напрями управління оборотними активами (рис. 1.4).

Також, потрібно звернути увагу, на те, що до управління оборотними активами, відносять стратегію та тактику.

Стратегія – це загальний напрямок та спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети [11].

Тактика – це конкретні прийоми та методи досягнення поставленої мети у даній ситуації та у даний момент часу [11].

Рис. 1.4. Об'єкти управління оборотними активами на підприємстві

Рис. 1.5. Теоретико-прикладні засади управління оборотними активами

Реалізація процесу управління оборотними активами пов'язана з функціями й принципами, виконання яких забезпечить реалізацію поставленої цілі та завдання.

До головних функцій управління оборотними активами відносять:

- стабілізуюча – полягає у забезпеченні достатнього рівня ліквідності, платоспроможності підприємства;

- аналітична – закладається у забезпечуванні проведення постійного аналізу стану оборотних активів та усіх їхніх складових та порівняльних обсягів оборотних активів;

- контрольна – пов'язана з створенням системи постійного контролю за обсягами оборотних активів у результаті за станом платоспроможності та ліквідності [11].

До принципів управління оборотними активами відносять: принцип взаємопов'язаності, принцип своєчасності, принцип координації, принцип безперервності, принцип оптимальності, принцип раціональності. Детальніше принципи будуть зображені у таблиці 1.8.

Таблиця 1.8

Принципи управління оборотними активами

Ознаки	Характеристика принципів управління оборотними активами
Взаємопов'язаності	Управління оборотними активами здійснюється в межах загальної системи управління фінансами підприємств, адже кожне управлінське рішення має вплив на ефективність діяльності підприємства.
Своєчасності	Будь-яке управлінське рішення стосовно використання й формування складової оборотних активів повинно прийматися на основі отримання оперативної правдивої інформації й вчасно.
Координації	Даний принцип цілеспрямований на досягнення узгодженості управлінських постанов у сфері оборотних активів з рішенням стосовно поточних зобов'язань.
Безперервності	Управління оборотними активами розбирається як постійний процес, який забезпечує прийняття ряду управлінських рішень, які мають вплив на ліквідність, конкурентоспроможність й платоспроможність підприємства.
Оптимальності	Управлінське рішення направляється на визначення задовільного розміру обсягів оборотних активів й усіх інших складових.
Раціональності	Усі складові оборотних активів повинні бути раціонально розміщені між стадіями відтворювального процесу підприємства.

Під час управління оборотними активами, потрібно не забувати, звертати увагу на чинники, які впливають на управління (рис. 1.6).

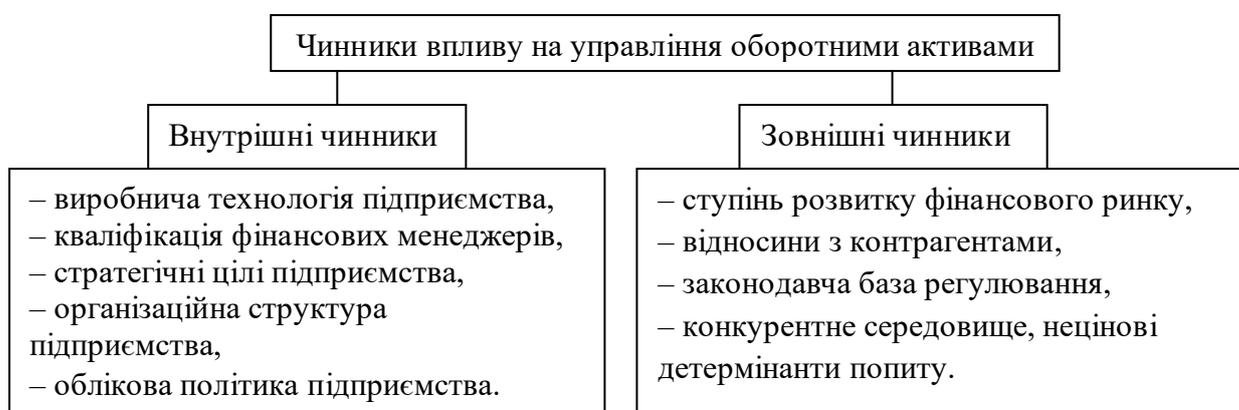

Рис. 1.6. Чинники впливу на управління оборотними активами

Створення ефективної системи управління оборотними активами відбувається шляхом визначення цілей (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Результативна системи управління оборотними активами підприємства

Все ж таки, для здійснення ефективного управління оборотними активами підприємства потрібно виконати дані заходи:

1) оптимізувати розмір грошових коштів через постійний контроль за розміром оборотних активів у грошовій, абсолютно ліквідній формі, а через підтримання відповідної частини високоліквідних активів у формі поточних фінансових інвестицій й інших активів, які у разі необхідності можуть бути швидко перетворені на грошові кошти, які дають можливість на підтримку платоспроможності підприємства на відповідному етапі;

2) оптимізувати структуру та склад оборотних активів за допомогою прискорення оборотності оборотних активів у цілому й окремих їх частин;

3) оптимізувати структуру товарів шляхом зменшення випуску товарів, які мають низьку рентабельність і збільшити випуск товарів, у яких позитивна рентабельність і високий рівень попиту;

4) оптимізувати запаси підприємства шляхом оцінки загальної потреби в сировині на плановий період, періодичного уточнення оптимальної партії замовлення сировини, постійного контролю умов збереження запасів;

5) оптимізувати рівень дебіторської заборгованості шляхом проведення контролю за станом розрахунків з дебіторами, оцінки ділової репутації дебіторів і платоспроможності, страхування ризиків та інше;

6) проаналізувати та якщо є необхідність, то зменшити тривалість фінансового циклу шляхом прискорення обороту виробничих запасів і дебіторської заборгованості та некритичного уповільнення оборотності кредиторської заборгованості підприємства постачальникам;

7) збільшити рентабельність підприємства шляхом своєчасного використання тимчасово вільних залишків грошових активів для формування ефективного портфеля поточних фінансових інвестицій.

Вдала реалізація конкретних напрямів припустима лише за умови єдиного підходу до формулювання понять, які пов'язані з оборотними активами підприємства, які зазначені у законодавстві України.

Управління запасів включає ряд основних етапів роботи:

1. Аналіз запасів товарно-матеріальних цінностей в попередньому періоді. Основним завданням цього аналізу є визначення рівні забезпеченості виробництва та реалізації продукції даним запасам товарно-матеріальних цінностей в попередньому періоді.

2. Визначення цілей формування запасів. Запаси товарно-матеріальних цінностей, які входять до складу оборотних активів, мають різні цілі на підприємстві.

3. Оптимізація розміру головних груп поточних запасів. Дана оптимізація пов'язана з попереднім розподілом всієї сукупності запасів товарно-матеріальних цінностей на два види: виробничі та запаси готової продукції.

4. Оптимізація загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей, які входять до складу оборотних активів.

5. Забезпечення високої ефективності та оборотності форм руху запасів. Управління даними процесами відбувається шляхом оптимізації матеріальних потоків всіх видів запасів.

6. Обґрунтування облікової політики оцінки запасів.

7. Побудова ефективних систем контролю за рухом запасів на підприємстві. Головне завдання такого контролю – складова частина оперативного фінансового контролінгу підприємства.

До методів управління запасів відносять метод їхнього контролю та метод ABC. Терещенко О. О. вважає, що метод ABC найкраще підходить для управління запасами [12].

Для запасів готової продукції мінімізація поточних витрат з їх обслуговування поникає у визначені найліпшого розміру партії готової продукції. Модель виробництва партії деталей ґрунтується на моделі Уілсона та застосовується для обґрунтування режиму роботи устаткування.

Для мінімізація поточних витрат стосовно обслуговування запасів готової продукції потрібно використати у практичній діяльності підприємства модель виробництва партії деталей, що ґрунтується на моделі Уілсона і є раціональною у визначенні ефективного режиму функціонування обладнання і устаткування.

Управління поточною дебіторською заборгованістю пов'язане з оптимізацією розміру та забезпеченням інкасації заборгованості покупців за товари, роботи, послуги.

Алгоритм управління дебіторської заборгованості формулює кредитну політику підприємства по відношенню до покупців продукції, відбувається за наступними етапами:

1. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства в попередньому періоді. Головне завдання даного аналізу – це оцінка рівня та складу поточної дебіторської заборгованості підприємства.

2. Вибір типу кредитної політики підприємства по відношенню до покупців продукції. Створення принципів кредитної політики відображає умови даної практики та направлення на підвищення ефективності операційної та фінансової діяльності підприємства.

3. Визначення можливої суми оборотного капіталу, яка буде направлена на дебіторську заборгованість по товарному та споживчому кредиту. Для визначення даної суми потрібно враховувати планові обсяги реалізації продукції в кредит; середній період прострочення платежів та відстроченні платежі окремих формах кредиту; коефіцієнт співвідношення собівартості та ціни продукції, яка реалізовується в кредит.

4. Визначення системи кредитних умов. Умови складаються з: терміну надання кредиту; розміру кредиту, який надається; вартість надання кредиту; систему штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань покупцями.

5. Визначення стандартів оцінки покупців та диференціації умов надання кредиту. В основі встановлення таких стандартів оцінки покупців лежить кредитоспроможність.

6. Формулювання процедури інкасації поточної дебіторської заборгованості. Дана процедура передбачає: терміни та форми, як попереднього, так і подальшого нагадування покупцям про дату платежу; умови та можливості пролонгації заборгованості по наданому кредиту; умови порушення справи щодо про банкрутство неспроможних дебіторів.

7. Забезпечення застосування сучасних умов рефінансування поточної дебіторської заборгованості на підприємстві.

8. Структура ефективних систем контролю за рухом і своєчасною інкасацією поточної дебіторської заборгованості. Даний контроль створюється в рамках побудови загальної системи фінансового контролю на підприємстві як самостійного його блоку.

Аналіз різних науковців, дає змогу визначити, які для попередження подібних кризових явищ потрібно використати на практиці підприємства, таких методів управління дебіторської заборгованості:

– якісний аналіз дебіторської заборгованості: оцінка дебіторів, аналіз реальної вартості існуючої дебіторської заборгованості, контроль за співвідношенням дебіторської й кредиторської заборгованості;

- планування грошових потоків з урахуванням коефіцієнтів інкасації дебіторської заборгованості;

- факторинг.

Для вітчизняних підприємств, інструмент повернення дебіторської заборгованості як факторинг – продаж дебіторської заборгованості вважається достатньо перспективним інструментом. Це показує, яким високим ризиком неповернення дебіторської заборгованості в сучасних умовах господарювання, доволі високими цінами на факторингові послуги.

Після розгляду теоретичного матеріалу з ефективності використання оборотних активів, можна визначити декілька трактувань «оборотних активів». Але більш детально сформульоване визначення Бланка І. О., що оборотні активи – сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність суб'єкта господарювання та повністю споживаються протягом одного операційного циклу.

Також можна, замітити, що оборотні активи використовуються на всіх етапах операційного циклу, як на складі виробничого, так на складі і фінансового циклу підприємства.

Основні етапи управління оборотними активами є – система управління оборотними засобами – це система цілеспрямовано організаційних взаємодій між об'єктами та суб'єктами управління, використанням комплексу методів, застосування оборотних активів та джерел їх фінансування за обсягом, складом.

Стосовно напрямів ефективного використання оборотних активів, то їх можна виділити декілька:

- прискорення оборотності оборотних активів за рахунок визначення зайвих запасів;

– створення достатнього обсягу запасів, які будуть забезпечувати стабільність та неперервність виробничого процесу при мінімальних витратах утримання запасів;

– оптимізація обсягу дебіторської заборгованості;

– застосування раціональної політики фінансування оборотних активів.

Водночас, важливим фактором стабілізації економіки використання оборотних активів на фірмі, поліпшення його споживання за умови врахування факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Обґрунтовані теоретичні аспекти, коефіцієнти, щодо аналізу оборотних коштів будуть використані у наступних дослідженнях.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПрАТ «ФАРМАЦЕВТИЧНА ФІРМА «ДАРНИЦЯ»

2.1. Організація фінансово-господарської діяльності на підприємстві

ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», що є приватним акціонерним товариством, яке зареєстроване в Україні Дарницькою районною реєстраційною службою Головного територіального управління юстиції у місті Києві 22.08.1994р. Головний офіс фірми знаходиться – вул. Бориспільська, 13, місто Київ, 02093.

ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» – національний виробник лікарських засобів що має давні фармацевтичні традиції. Це – шанована та успішна фармацевтична компанія.

Всю інформацію про товариство та річну, фінансову звітність та іншу документацію, можна знайти на сайті ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця».

Облікова політика є внутрішнім документом компанії, який розкриває основи, стандарти, правила обліку, які застосовує фірма при веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності. Облікова політика розроблена на підставі Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО), Концептуальної основи фінансової звітності, у відповідності до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р. №996-XIV.

Основні види діяльності ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»:

– 21.20 виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів (основний);

- 46.46 оптова торгівля фармацевтичними товарами;
- 86.22 спеціалізована медична практика;
- 86.23 стоматологічна практика;
- 47.73 роздрібна торгівля фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах;
- 56.29 постачання інших готових страв.

ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» спеціалізується на виробництві лікарських засобів, таких як:

- твердих лікарських форм (таблеток, таблеток покритих оболонкою, капсул, сашет);
- розчини для ін'єкцій в ампулах;
- крапель (стерильних та нестерильних);
- м'яких лікарських форм (мазі, креми, гелі, шампуні, розчини для зовнішнього застосування);
- стерильних порошків для приготування розчинників для ін'єкцій;
- інфузійних розчинів у флаконах.

До основних видів лікарських засобів відносяться: антибіотики, інфузії, таблетки, ампули та мазі.

Виробництво здійснюється у відповідності з вимогами GMP, правилами та нормами безпеки праці, а також санітарно-гігієнічними вимогами до виробництва фармацевтичних препаратів.

Наприклад, організаційну структуру компанії можна представити незвичайним способом (таб. 2.1).

Керівник компанії здійснює загальне керівництво підприємством. Під його керівництвом працює правління. Дане інтегрування дає можливість зменшити загальний рівень управлінських витрат, забезпечити координацію дій системи фінансового менеджменту з іншими керуючими системами компанії.

Таблиця 2.1

Керівні органи та посади ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»

Darnitsa Group	Голова наглядової ради Співвласник фармацевтичної компанії Голова ради директорів Головна вчена Радник
Лідерська компанія	Генеральний директор Фінансовий директор Директор з корпоративних, юридичних відносин Директор інформаційних технологій Директор з маркетингу та продажів Директор з розвитку та якості Директор з медичних питань

До посадових осіб органів компанії відносяться:

- голова та члени наглядової ради;
- генеральний директор;
- головний бухгалтер;
- корпоративний секретар.

Фінансова робота підприємства відбувається на фінансових підрозділах (рис. 2.1).

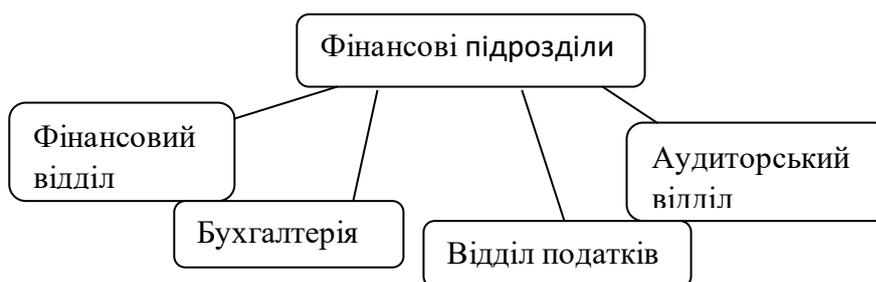

Рис. 2.1. Фінансові підрозділи ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»

Фінансове забезпечення фірми відбувається фінансовим відділом, яким розпоряджається фінансовий менеджмент. Функції фінансового відділу: складання планів фінансування, операції страхування ризиків, банківські

операції, операції з цінними паперами, робота з дебіторами та фінансовий аналіз.

Бухгалтерія на підприємстві очолюється головним бухгалтером. Функції, які виконує бухгалтерія – бухгалтерський облік та бухгалтерська звітність.

Частина аудиторського відділу називають відділом внутрішнього аудиту, саме для того щоб відокремити зовнішній аудит. Функції аудиторського відділу – перевірка та ревізія господарської діяльності фірми, професійна допомога керівництву фірми, в усіх сферах фінансово-господарської діяльності.

У податковому відділу можуть працювати, як фінансові, так і юридичні спеціалісти, які розуміються в сфері податкового права. Завданням відділу є – досконале вивчення податкового законодавства з метою мінімізації розмірів податків. Також головним завданням податкового відділу є вчасне подання податкових декларацій.

В основі формування організаційної системи управління ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» лежить лінійно-функціональна структура. Дана структура визначає, що на чолі будь-якої гілки стоїть директор, який здійснює всі функції управління даного структурного підрозділу та підпорядковується вищому керівництву.

Свою продукцію підприємство експортує в 16 країн світу та має більше 400 реєстраційних досьє закордоном. Крім, України фірма має регулярні напрями експорту: Литва, Білорусь, Молдова, Грузія, Вірменія, Азербайджан, Ірак, Туркменія, Афганістан, Узбекистан, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Польща, Ємен, Монголія. Ще планує додати декілька країн до свого списку експорту: В'єтнам, Нова Зеландія, Австралія, Сінгапур, Малайзія, Лівія.

Фірма має високотехнологічне обладнання європейського рівня. Таке обладнання окремих ділянок дозволяє застосувати двомірне кодування. До постачальників обладнання та устаткування відносяться різні компанії світу:

Glatt (Germany), Fette (Germany), Gea (Germany), Marchesini (Italy), IMA (Italy), Uhlman (Germany), Steris (Ireland), Dagard (France), SSi SCHAFER (Germany).

ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» має основні напрямки розвитку:

- постійне оновлення продуктового портфелю шляхом включення нових, ефективних, безпечних, якісних та доступних лікарських засобів, які застосовуються для забезпечення сучасних підходів у лікуванні захворювань;

- інвестиції в інфраструктуру: впровадження нових виробничих ліній, модернізація існуючих для виробництва нових форм лікарських засобів, реконструкція приміщень тощо;

- впровадження нових технологій, що базуються на підходах і стандартах, прийнятих у світовій фармацевтиці, зокрема, впровадження системи електронного документообігу життєвого циклу лікарських засобів;

- покращення методів управління, що передбачає впровадження сучасних ефективних консолідованих управлінських систем та забезпечує контроль/моніторинг оперативної діяльності та ефективності інвестицій;

- розвиток експортного напрямку, розширення ринків збуту.

Виробничі потужності фірми дають можливість випускати більше 400 млн ампул, 4 млрд пігулок, 30 млн флаконів стерильних антибіотиків і більше 30 млн туб'яних лікарських форм, річна потужність ділянки виробництва крапель складає 35 млн флаконів. Вагомі капіталовкладення не лише в наукові дослідження і розвиток технологій, але і в розвиток людських ресурсів. Персонал підприємства – це головний ресурс, що забезпечує успішний розвиток підприємства, тому фірма має цілу систему навчання та удосконалення кадрів. Компанія давно стала лідером в області фармацевтичного виробництва України.

Компанія інвестувала більше 225 млн € в розвиток. Більше 225 млн € євро було інвестовано у науково-дослідницькі роботи, нові технології та модернізацію виробництва (2008-2019pp). 10% валового прибутку щорічно

вкладається в розвиток, зокрема в R&D. інвестиції компанія в R&D склади більше 4,5 млн € в 2019 році. Більше 60 продуктів знаходиться на різних стадіях розробки.

Політика продажів компанії заключається у співробітництві з конкуренто здібними суперниками в дистриб'юторському секторі фармацевтичного ринку та у прагненні компанії, до того щоб їхня продукція була приставлена в кожній аптеці та в максимально широкому асортименті.

Дійова маркетингова діяльність підприємства є найголовнішим аспектом закріплення ролі центрального підприємства фармацевтичної галузі в Україні.

ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» афішує фінансову стабільність та маркетингові позиції. Чистий дохід компанії від продажу продукції щорічно зростає в середньому на 15,9% (2017-2019рр). Чистий прибуток щорічно збільшується на 22,4% (2017-2019рр).

Частка ринку ПрАТ «Фармацевтичної фірми «Дарниці» становить 14,3%. Кожна 7-ма упаковка ліків на полицях аптек виготовлена саме фірмою «Дарницею».

Компанія входить до ТОП-3 найдорожчих брендів України. Оціночна вартість бреду становить 179,2 млн євро.

Доцільно, в рамках цього провести дослідження, оскільки, ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», вважається об'єктом дослідження даної випускної роботи, проведемо дослідження фінансовго-економічного стану підприємства та аналіз ефективності використання оборотних активів.

2.2. Характеристика фінансово-економічного стану ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»

Оцінка фінансового стану дозволяє керівництву підприємства стосовно аналізу балансу, ліквідності, фінансової стійкості, прибутку та рентабельності.

Також, аналіз фінансового стану підприємства є потрібним етапом для розроблення планів та фінансового оздоровлення підприємства.

Фінансовий стан підприємства – комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів та характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [14].

Аналіз фінансового стану підприємства ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» буде розраховуватися на основі фінансової звітності підприємства.

Метою підприємства є ефективна реалізація власної продукції, методом пропозиції – співвідношення високоякісного товару та доступної ціни.

Для оцінки фінансового стану підприємства необхідно розрахувати такі показники: майна підприємства; ліквідності; фінансового стану; прибутку; рентабельності.

Аналіз динаміки майна підприємства визначає джерела формування проведення аналізу складу майна, структуру дослідження джерел формування майна, складові майна та його основи формування.

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку №2 «Баланс» активи – ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому [15].

Для аналізу динаміки змін у статтях балансу та формування його структури потрібно скласти агрегований баланс, представлено у таблиці 2.2.

Агрегований баланс – це баланс підприємства, який отриманий шляхом об'єднання однорідних статей та призначений для проведення вертикального та горизонтального аналізу, під час чого визначається структура балансу, його тенденції зміни окремих статей та розділів.

Таблиця 2.2

Агрегований баланс ПрАТ «Фармацевтична фірма Дарниця» за 2017-2019 роки

Актив	2017 рік		2018 рік		Відхилення (+,-) в		Темп зрос- тання, %	2018 рік		2019 рік		Відхилення (+,-) в		Темп зрос- тання, %
	Сума, тис. грн.	Питом а вага, %	Сума, тис. грн.	Питом а вага, %	сумі, тис. грн.	питом ій вазі, %		Сума, тис. грн.	Питом а вага, %	Сума, тис. грн.	Питом а вага, %	сумі, тис. грн.	питом ій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Необоротні активи	941740	30,57	2025441	49,62	1083701	19,05	215,07	2025441	49,62	1063735	30,82	-961706	-18,80	52,52
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи	639120	20,74	674531	16,53	35411	-4,22	105,54	674531	16,53	704901	20,43	30370	3,90	104,50
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції	302590	9,82	1350902	33,10	1048312	23,27	446,45	1350902	33,10	357498	10,36	-993404	-22,74	26,46
1.3. Відстрочені податкові активи	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
1.4. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість	40	0,00	8	0,00	-32	0,00	20,00	8	0,00	0	0,00	-8	0,00	0,00
2. Оборотні активи	2139178	69,43	2056390	50,38	-82788	-19,05	96,13	2056390	50,38	2387431	69,18	331041	18,80	116,10
2.1. Запаси	538043	17,46	532345	13,04	-5698	-4,42	98,94	532345	13,04	581168	16,84	48823	3,80	109,17
2.2. Дебіторська заборгованість	801198	26,01	1199785	29,39	398587	3,39	149,75	1199785	29,39	1547495	44,84	347710	15,45	128,98
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти	797623	25,89	323946	7,94	-473677	-17,95	40,61	323946	7,94	257797	7,47	-66149	-0,47	79,58
2.4. Витрати майбутніх періодів	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
2.5. Інші оборотні активи	2314	0,08	314	0,01	-2000	-0,07	13,57	314	0,01	971	0,03	657	0,02	309,24

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0
Всього майна	3080918	100	4081831	100	1000913	0	132,49	4081831	100	3451166	100	-630665	0	84,55
Пасив														
1. Власний капітал	2438625	79,15	2937400	71,96	498775	-7,19	120,45	2937400	71,96	1759996	51,00	-1177404	-20,97	59,92
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	310157	10,07	879704	21,55	569547	11,48	283,63	879704	21,55	1404489	40,70	524785	19,14	159,65
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	332136	10,78	264727	6,49	-67409	-4,29	79,70	264727	6,49	286681	8,31	21954	1,82	108,29
3.1. Короткострокові кредити банків	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
3.2. Кредиторська заборгованість	221732	7,20	119386	2,92	-102346	-4,27	53,84	119386	2,92	154737	4,48	35351	1,56	129,61
3.3. Інші поточні зобов'язання	110400	3,58	145341	3,56	34941	-0,02	131,65	145341	3,56	131944	3,82	-13397	0,26	90,78
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
Всього капіталу	3080918	100	4081831	100	1000913	0	132,49	4081831	100	3451166	100	-630665	0	84,55

На підставі проведеного аналізу ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити висновки, що темп зростання майна підприємства у 2018 році збільшилося на 32,49%, а у 2019 відбулося зменшення до 84,55%. Необоротні активи мають позитивну тенденцію у 2018 році, так як відбулося збільшення на 19,05%, а у 2019 році спостерігається негативна тенденція, відбувається зменшення на 18,80%. Темп зростання необоротних активів зменшився до 52,52%.

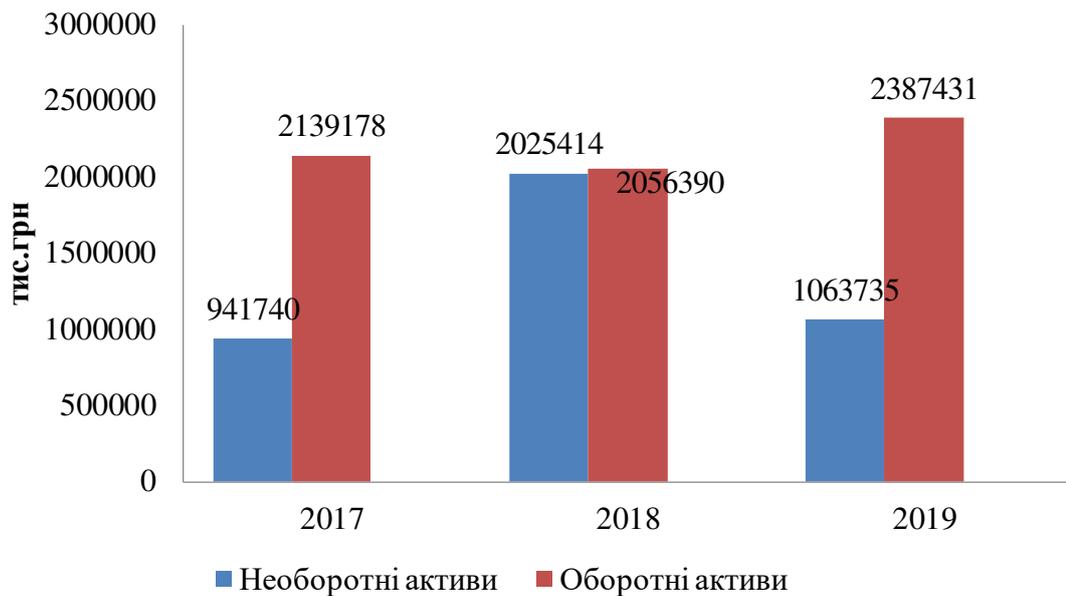

Рис. 2.2. Динаміка активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

У 2018 році частка оборотних активів становила 50,38%, а у 2019 році зросла до 69,18%. Але самі оборотні активи зменшилися у 2018 році на 19,05%, а у 2019 році збільшилися на 18,80%.

Найбільшу частку пасиву складає власний капітал, у 2018 році відбувається зменшення на 7,19%, а у 2019 році на 20,97%, це свідчить про негативну динаміку. Темп зростання власного капіталу зменшився майже в половину.

Рис. 2.3. Динаміка пасиву ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом 2017-2019 рр.

Також не значна частка пасиву складають довгострокові зобов'язання, у 2019 році збільшилися на 11,48%, а у 2019 році на 19,14%, це свідчить про позитивну тенденцію.

В цілому майно підприємства ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» має задовільну тенденцію, так як оборотні активи більші ніж необоротні активи, довгострокові зобов'язання збільшуються. Але негативну тенденцію має власний капітал.

Ліквідність – це здатність підприємства розраховуватися за поточними зобов'язаннями перед закордонними контрагентами шляхом перетворення активів на гроші [16].

Головною ознакою ліквідності є формальне перевищення вартості оборотних активів над короткостроковими пасивами. Таким чином, чим більше це перевищення, тим сприятливіший фінансовий стан підприємства з позиції ліквідності.

Аналіз ліквідності передбачає два етапи:

- 1) складання балансу ліквідності;
- 2) розрахунок та аналіз основних показників ліквідності (таб.2.3).

Для визначення ліквідності балансу слід порівняти підсумки наведених груп по активу та пасиву. Баланс буде абсолютно ліквідним, коли будуть виконуватися наступні співвідношення:

$$A1 \geq П1$$

$$A2 \geq П2$$

$$A3 \geq П3$$

$$A4 \leq П4$$

Складання $A1$ і $A2$ з $П1$ і $П2$ дає можливість оцінити поточну ліквідність, яка свідчить про платоспроможність підприємства на найближчий час.

Порівняння повільно реалізуючи $A3$ з довгостроковими $П3$ вказує на перспективу ліквідаційний прогноз платоспроможності на основі порівняння майбутніх надходжень та платежів.

На підставі проведеного аналізу ліквідності балансу ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки, що у 2017 і в 2018 роках всі нерівності виконуються, що свідчить про поточну ліквідність, яка вказує на платоспроможність підприємства.

А у 2019 році виконується тільки дві нерівності $A2 \geq П2$ і $A4 \leq П4$, що вказує на перспективну ліквідність підприємства.

Виконання нерівності $A2 \geq П2$ свідчить про поточну ліквідність та вказує на те, що підприємство може мати проблеми з термінами погашення зобов'язань. Дані терміни повинні бути погашені терміново, а причина виникнення настає через недостатню кількість готівки.

Виконання нерівності $A4 \leq П4$ свідчить про збільшення власного капіталу. У 2019 році власний капітал перевищує необоротні активи на 1055095 тис.грн.

Таблиця 2.3

Баланс ліквідності ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» 2017- 2019 рр.

Актив	2017	2018	2019	Пасив	2017	2018	2019	Надлишок +,-		
								2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Група А1 Грошові кошти	797623	323946	257797	Група П1 Поточні зобов'язання, Кредиторська заборгованість за товари, роботи	332136	264727	286681	465487	59219	-28884
Група А2 Дебіторська заборгованість, Готова продукція	801198	1199785	1547495	Група П2 Короткострокові кредити банку	0	0	0	801198	1199785	1547495
Група А3 Виробничі запаси, незавершене виробництво	842977	1883569	940973	Група П3 Довгострокові зобов'язання	310187	879704	1404489	532790	1003865	-463516
Група А4 Необоротні активи	639120	674531	704901	Група П4 Власний капітал	2438625	2937400	1759996	-1799505	-2262869	-1055095
Баланс	3080918	4081831	3451166	Баланс	3080918	4081831	3451166	0	0	0

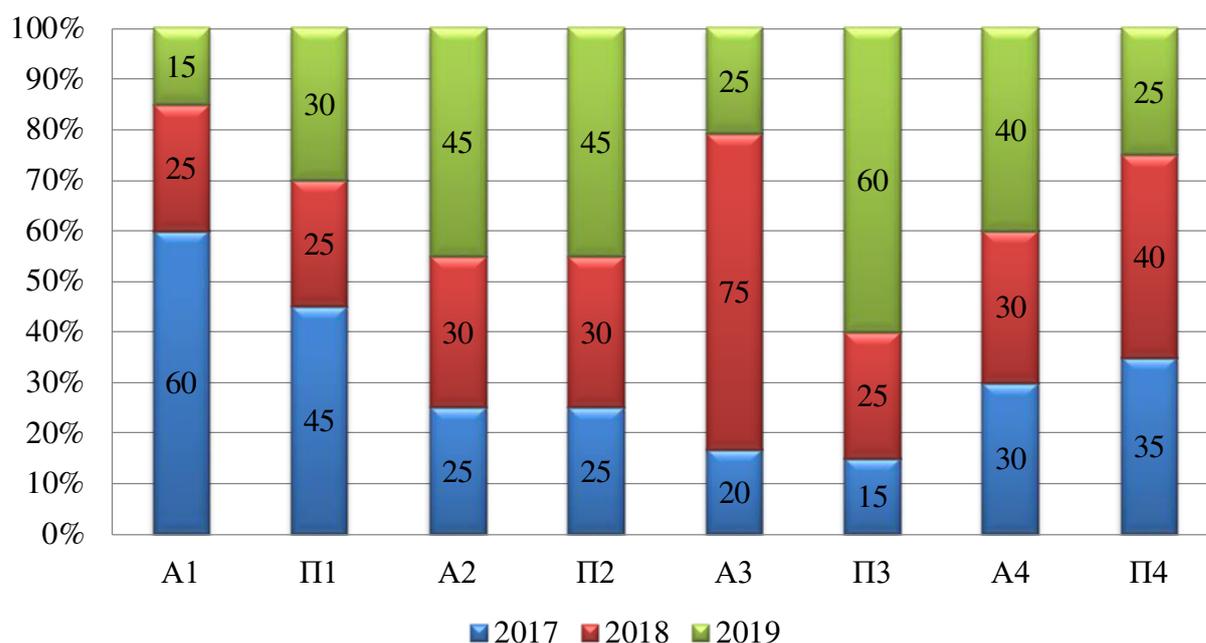

Рис. 2.4. Динаміка ліквідності балансу ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом 2017-2019 рр.

При аналізі ліквідності підприємства використовують такі основні показники: власний оборотний капітал, загальний коефіцієнт ліквідності (покриття), коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей, коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості. Дані показники ліквідності зображені у додатку Д (таб. Д.1).

Результати розрахунку цих показників за 2017-2019 рр. для ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» представлені в таблиці 2.4.

На підставі проведеного аналізу ліквідності ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки, що власний оборотний капітал у 2018 році збільшився на 1151110 грн/грн, а у 2019 році зменшився до 983660 грн/грн. Коефіцієнт поточної ліквідності, показує скільки припадає на 1 грн поточних зобов'язань, тобто у 2018 році збільшився на 7,06 грн/грн, а у 2019 році зменшився на 3,29 грн/грн. Хоч коефіцієнт і не стабільний,

однак до критичної межі не дійшов. Коефіцієнт швидкої ліквідності збільшується з кожним роком, у 2018 збільшився на 0,95 грн/грн, а у 2019 році на 0,54 грн/грн, це позитивна тенденція і свідчить про здатність погашення підприємства короткострокових зобов'язань, у випадку його критичного стану.

Таблиця 2.4

Аналіз ліквідності ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом 2017-2019 рр., грн./грн

Найменування статей	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Абс. Приріст, +/-	
				2018-2017	2019-2018
Власний оборотний капітал	609604	1760714	777054	1151110	-983660
Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття)	5,81	12,87	9,58	7,06	-3,29
Коефіцієнт швидкої ліквідності	4,81	5,76	6,3	0,95	0,54
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,4	1,22	0,9	-1,18	-0,32
Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей	2,54	7,12	3,28	4,58	-3,84
Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	2,41	4,53	5,4	2,12	0,87

Рис. 2.5. Динаміка показників ліквідності ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом 2017-2019 рр.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності має негативну тенденцію, так як з кожним роком коефіцієнт зменшується. У період з 2018 на 2017 рік зменшився на 1,18 грн/грн, а у період з 2019/2018 на 0,32 грн/грн. Однак, значення до критичної норми не дійшло, але це вказує на негативну тенденцію.

Рис. 2.6. Динаміка показників ліквідності ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом 2017-2019 рр.

Таким чином, показники ліквідності мають не задовільну тенденцію, так як багато показників зменшуються або не відають своєму нормативному значенню. Стосовно ліквідності балансу, то баланс підприємства є ліквідним у 2017 році та у 2018 році.

Один провідних характеристик фінансового стану підприємства вважається – фінансова стійкість.

Фінансовий стан підприємства – сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства; реальні й потенційні фінансові можливості підприємства [17].

Аналіз фінансової стійкості передбачає два етапи:

1. Оцінювання фінансової стійкості – обчислення абсолютних та відносних показників, які спираються на порівняння активів та їх джерела фінансування.

2. Оцінювання запасу фінансової стійкості – аналіз критичного обсягу, реалізації, операційного і фінансового левериджу.

До головних показників фінансової стійкості відносять: власні кошти, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт покриття запасів, коефіцієнт загальної заборгованості, коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу. Дані показники зображені у додатку Д (таб. Д.2).

Результати розрахунку цих показників за 2017-2019 рр. для ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» представлені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз фінансової стійкості ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»
за 2017-2019рр., грн./грн

Показники	2017	2018	2019	Абсл. приріст+/- 2018-2017	Абсл. приріст+/- 2019-2018
Наявність власних коштів підприємства в обороті	1496885	911959	696261	-584926	-215698
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,89	0,94	0,92	0,05	-0,02
Коефіцієнт автономії	0,79	0,72	0,51	-0,07	-0,21
Коефіцієнт фінансової залежності	1,26	1,39	1,96	0,13	0,57
Коефіцієнт фінансового ризику	0,26	0,39	0,96	0,13	0,57
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,74	0,61	1,19	-0,13	0,58
Коефіцієнт покриття запасів	2,78	1,71	1,2	-1,07	-0,51
Коефіцієнт загальної заборгованості	0,14	0,09	0,16	-0,05	0,07
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	3,8	2,57	1,04	-1,23	-1,53

На підставі проведеного аналізу фінансової стійкості ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки:

наявність власних коштів в обороті на 2019 рік зменшилися на 215698 грн/грн. Коефіцієнт фінансової стійкості збільшився у 2018 році на 0,05 грн/грн, проте у 2019 році відбулося незначне зменшення на 0,02 грн/грн, однак тенденція коефіцієнта фінансової стійкості має позитивну динаміку.

Коефіцієнт автономії має негативну тенденцію, так як, темп зростання у 2018 році зменшився на 0,07 грн/грн, а у 2019 році на 0,21 грн/грн.

Коефіцієнт фінансової незалежності має позитивну тенденцію, так як, не перевищує нормативне значення.

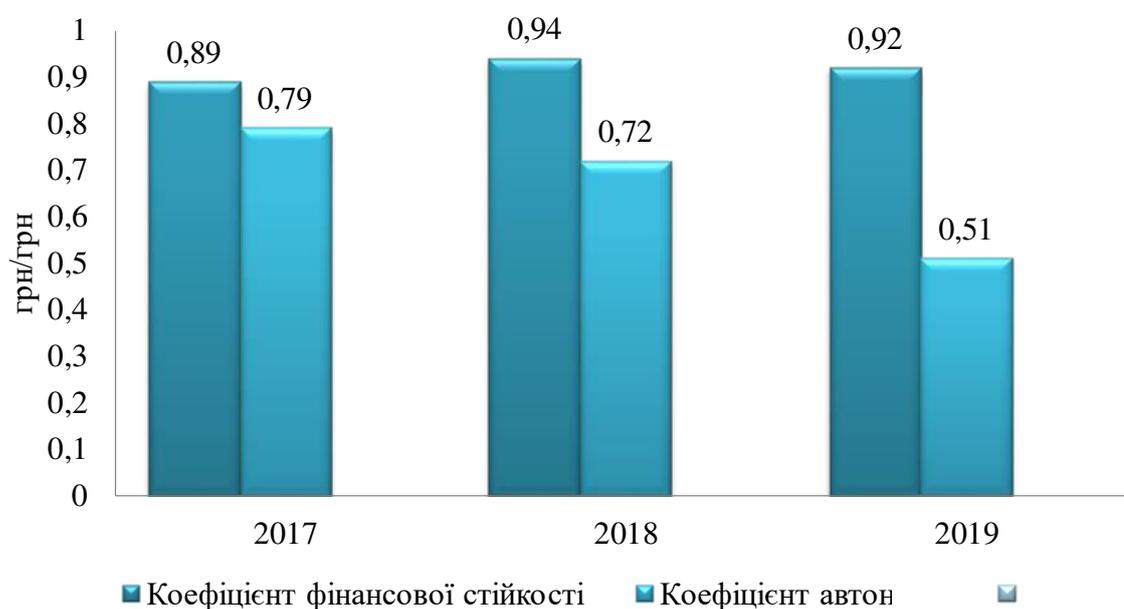

Рис. 2.7. Динаміка показників фінансової стійкості ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом 2017-2019рр.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу у 2018 році зменшився до 0,13 грн/грн, а у 2019 році навпаки збільшився на 0,58 грн/грн.

Коефіцієнт покриття запасів має негативну тенденцію, так як, спостерігається динаміка зменшення, але до критичного значення показник не зменшився.

Рис. 2.8. Динаміка показників фінансової стійкості ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом 2017-2019рр.

Для аналізу джерел фінансування запасів виділяють три головних показника та показники забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування (таб.2.6).

Таблиця 2.6

Показники джерел фінансування запасів та забезпеченості запасів

Формула	Характеристика
Показники джерел фінансування запасів	
$V=BK-NA$	Наявність власних коштів (В) – розраховується як різниця між власним капіталом (ВК) та необоротними активами (НА).
$VD=B+DZ$	Наявність власних та довгострокових позикових коштів (ВД) – розраховується збільшенням попереднього показника на суму довгострокових зобов'язань (ДЗ).
$ZK=VD+KK$	Наявність загальних коштів (ЗК) – розраховується фінансування запасів установлюють збільшенням попереднього показника на суму короткострокових кредитів банків (КК).
Показники забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування	
$\Phi^B=B-3п$	Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів (Φ^B).
$\Phi^{BD}=VD-3п$	Надлишок (+) або нестача (-) власних та довгострокових позикових коштів (Φ^{BD}).
$\Phi^{ZK}=ZK-3п$	Надлишок (+) або нестача (-) загальних коштів (Φ^{ZK}).

Для того, щоб охарактеризувати фінансовий стан підприємства розглядають чотири типи фінансової стійкості (таб.2.7).

Таблиця 2.7

Типи фінансової стійкості

Тип	Характеристика	Формула
Абсолютна фінансова стійкість	Тип фінансової стійкості вказує на те, що всі запаси підприємства покриваються власними коштами та не залежать від зовнішніх кредиторів, які трапляються вкрай рідко.	$S=\{1,1,1\}$
Нормальна фінансова стійкість	В цьому випадку на підприємстві використовуються, як власні так і довгострокові кошти для покриття запасів. Нормальна фінансова стійкість є більш бажаною для підприємства.	$S=\{0,1,1\}$
Нестійка (передкризова) фінансова стійкість	В такій ситуації, спостерігається порушення платоспроможності, але зберігається перспектива відновлення рівноваги внаслідок поповнення джерел власних коштів, зменшення дебіторської заборгованості та пришвидшення оборотності запасів.	$S=\{0,0,1\}$
Кризова фінансова стійкість	У цій ситуації, підприємство знаходиться на межі банкрутства, так як грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторську заборгованість і прострочені позики	$S=\{0,0,0\}$

За допомогою зведеної таблиці показників за типами фінансової стійкості визначають тип фінансової стійкості підприємства ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», на підставі проведених розрахунків.

Розглянемо показники, які вказують на вид джерела фінансування матеріальних оборотних коштів.

Таблиця 2.8

Класифікація типу фінансового стану ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом 2017-2019 рр.

Показник	2017р	2018р	2019р
Загальна величина запасів	538043	532345	581168
Наявність власних коштів	1496885	911959	696261
Наявність власних та довгострокових позикових коштів	1807042	1791663	2100750
Наявність загальних коштів	1807042	1791663	2100750
$\Phi_B = B - 3п$	958842	379614	115093
$\Phi_{ВД} = ВД - 3п$	1268999	1259318	1519582
$\Phi_{ЗК} = ЗК - 3п$	1268999	1259318	1519582
Трикомпонентний показник фінансової стійкості $S(\Phi) = \{S1(\pm\Phi_B), S2(\pm\Phi_{ВД}), S3(\pm\Phi_{ЗК})\}$	{1;1;1}	{1;1;1}	{1;1;1}

На підставі проведеного аналізу для визначення фінансового стану ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступний висновок, що фінансова стійкість є абсолютною в кожному році. Тобто, політика фінансування підприємства забезпечує ритмічність та стабільну діяльність, також мінімізує фінансові ризики.

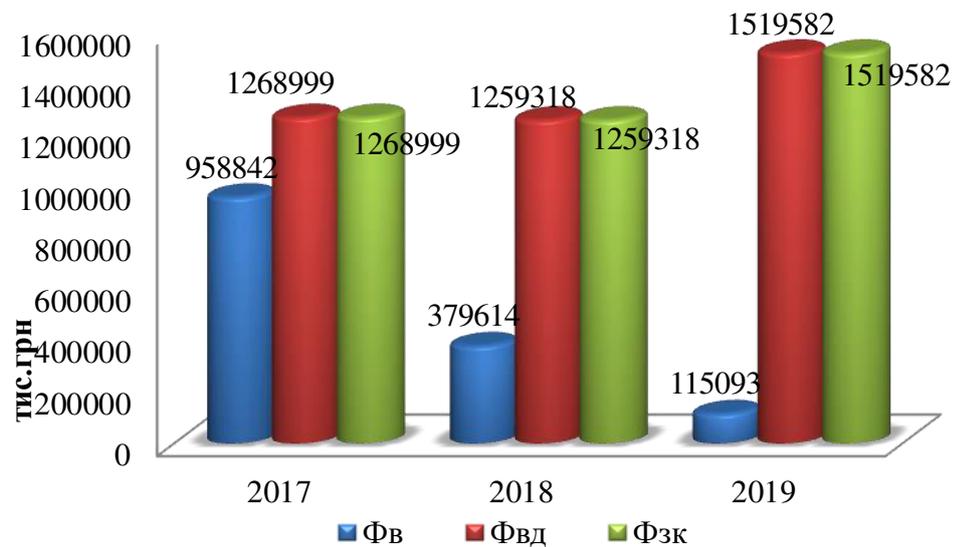

Рис. 2.9. Динаміка основних показників наявності джерел фінансування запасів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом 2017-2019 рр.

Таким чином, якщо підприємство в майбутньому матиме фінансові проблеми, то фірмі не прийдеться ліквідувати фонди виробництва і зменшувати обсяги діяльності. Більшість показників мають позитивну тенденцію та фінансовий стан підприємства – абсолютний.

Прибуток – головне фінансове джерело підприємства. Служить джерелом сплати податків. Вся діяльність підприємства спрямована на забезпечення збільшення його величини [17].

Всі операції, які пов'язані з формування та розподілом прибутку підприємства зображені у другій формі звітності – це «Звіт про фінансові результати підприємства».

Формування прибутку складається з таких етапів:

1. Визначення чистого доходу (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Розраховується шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), податку на додану вартість, акцизного збору, інших зборів та вирахувань.

2. Визначення прибутку (збитку) від основної діяльності (реалізації продукції, робіт, послуг, товарів) або валовий дохід (збиток). Розраховується як різниця між чистим доходом та собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

3. Визначення прибутку (збитку) від операційної діяльності, який обчислюється сумою прибутку від основної діяльності та доходу від іншої операційної діяльності за мінусом витрат.

4. Визначення прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування, який розраховується як сума прибутку від операційної діяльності доходів від участі в капіталі, доходів від фінансової та іншої звичайної діяльності за мінусом відповідних витрат.

5. Визначення прибутку (збитку) від звичайної діяльності, обчислюється як різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податку на прибуток.

6. Визначення чистого прибутку, розраховується як різниця між прибутком різними видами доходів та витрат підприємства [18].

На основі проведеного аналізу прибутку ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки, що чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) має позитивну тенденцію, так як у порівнянні з 2018 та 2017 роком чистий дохід збільшився на 18,68%, а у порівнянні з 2019 та 2018 роком збільшився на 10,32%, тобто це свідчить про позитивну тенденцію для підприємства.

Валовий прибуток також має тенденцію збільшення, так як, у 2018 році збільшення відбулося на 17,04%, а у 2019 році на 21,76%.

Таблиця 2.9

Аналіз формування та розподілу прибутку ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Показник	2017р	2018р	2019р	Темп зростання 2018/2017	Темп зростання 2019/2018	Абсл. приріст 2018-2017	Абсл. приріст 2019-2018
1	2	3	4	5	6	7	8
1.Чистий дохід від реалізації продукції (товарів,робіт,послуг)	2529678	3002135	3312103	118,68	110,32	472457	309968
2.Собівартість реалізованої продукції (товарів,робіт,послуг)	-1171352	-1412326	-1376318	120,57	97,45	-240974	36008
3.Валовий прибуток	1358326	1589809	1935785	117,04	121,76	231483	345976
4.Інші операційні доходи	14663	27201	18882	185,51	69,42	12538	-8319
5.Сумарні операційні доходи	2544341	3029336	3330985	119,06	109,96	484995	301649
6.Адміністративні витрати	-213208	-282890	-215595	132,68	76,21	-69682	67295
7.Витрати на збут	-517341	-632722	-694444	122,30	109,75	-115381	-61722
8.Інші операційні витрати	-315839	-162944	-213083	51,59	130,77	152895	-50139
9.Сумарні операційні витрати	-2217740	-2490882	-2499440	112,32	100,34	-273142	-8558
10.Прибуток від операційної діяльності	326601	538454	831545	164,87	154,43	211853	293091
11.Дохід від інвестиційної та фінансової діяльності	104347	27063	130759	25,94	483,17	-77284	103696
12.Витрати від інвестиційної і фінансової діяльності	-7988	-67988	-242416	851,13	356,56	-60000	-174428
13.Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	422960	497529	719888	117,63	144,69	74569	222359
14.Витрати з податку на прибуток	-80849	-104573	-110259	129,34	105,44	-23724	-5686
15.Чистий фінансовий результат: прибуток	342111	469638	609629	137,28	129,81	127527	139991
16.Інший сукупний дохід після	0	29382	0	0	0	29382	-29382
17.Сукупний дохід	342111	499020	609629	145,86	122,17	156909	110609

Сумарні операційні доходи на підприємстві у 2018 році збільшилися на 19,06%, а у 2019 році на 9,96%, це вказує на позитивну динаміку підприємства. Щодо сумарних операційних витрат, то витрати у 2018 році збільшилися на 12,34%, а у 2019 році лише на 0,34%.

Стосовно чистого фінансового результату підприємства, то у 2018 році відбулося збільшення прибутку на 37,28%, а у 2019 році збільшення відбулося на 29,81%, це свідчить про позитивну тенденцію на підприємстві та про нерозподілений прибуток.

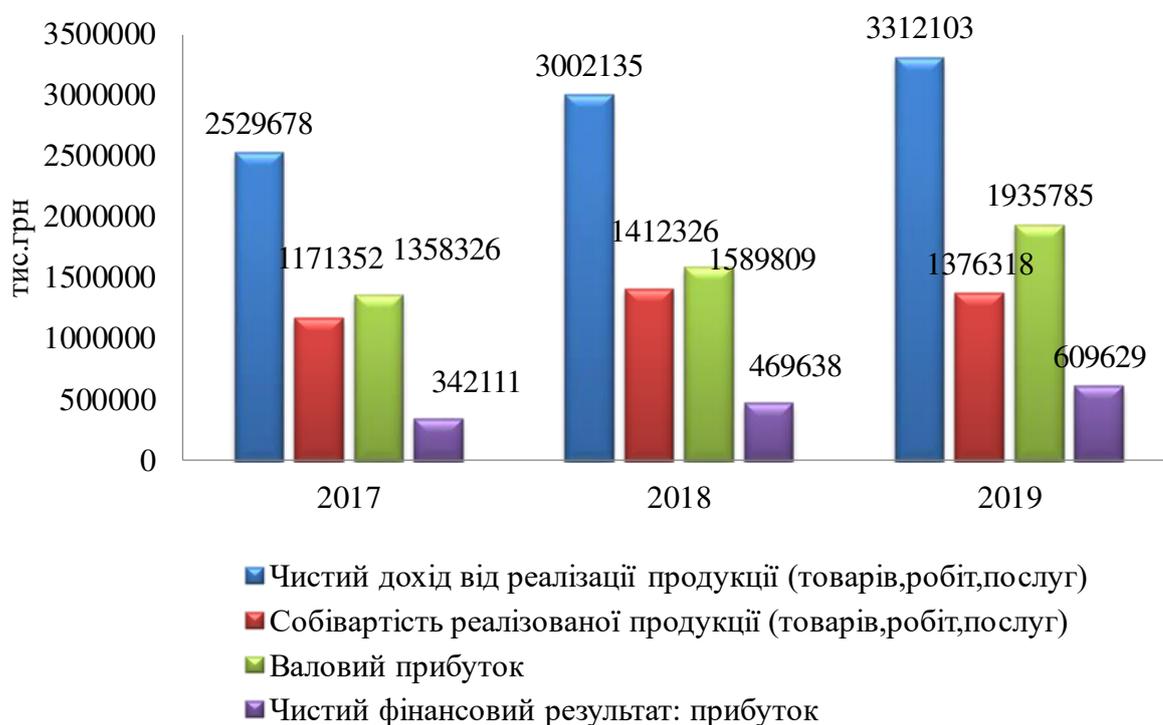

Рис. 2.10. Динаміка формування прибутку ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Таким чином, фінансово-економічна діяльність підприємства задовільна, що у 2018 році, що у 2019 році підприємство отримує прибуток від діяльності, що в свою чергу вказує про наявність нерозподіленого прибутку на підприємстві.

Рентабельність – відносна величина у відсотках, що характеризує ефективність застосованих у виробництві (авансованих) ресурсів уречевленої

праці чи ефективності поточних витрат, що визначається співвідношенням доходу (виручки) від реалізації продукції до її повної собівартості.[19]

Показники рентабельності детальніше характеризують, кінцеві результати роботи підприємства, аніж прибуток, оскільки їх величина показує співвідношення прибутку з наявними або використаними ресурсами.

Фінансовий стан залежить від того, як ефективно використовують активи і капітал на підприємстві.

Для оцінювання стану рентабельності діяльності підприємства використовують показники рентабельності: коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності поточних активів, коефіцієнт рентабельності інвестицій, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції (комерційна маржа). Дані показників зображені у додатку Д (таб. Д.3).

Розрахунки для ПрАТ «Фармацевтичної фірми «Дарниця» будуть представлені у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз рентабельності ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом
2017-2019 рр., %

№ з/п	Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Абсл.приріст, +/-	
					2018-2017	2019-2018
1	Рентабельність всіх активів	11,77	13,11	16,19	1,34	3,08
2	Рентабельність поточних активів	17,3	22,39	27,44	5,09	5,05
3	Рентабельність інвестицій	14,1	14,31	17,47	0,21	3,16
4	Рентабельність власного капіталу	18,65	17,47	25,96	-1,18	8,49
5	Рентабельність реалізованої продукції	14,68	16,98	19,31	2,30	2,33

На підставі проведеного аналізу ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки, що коефіцієнт рентабельності активів має динаміку зростання, так як у 2018 році збільшення відбулося на 1,34%, а 2019 році на 3,08%. Коефіцієнт рентабельності інвестицій має

тенденцію росту динаміки, у 2018 році є незначне збільшення на 0,21%, а у 2019 році на 3,16%.

Рис. 2.11 Динаміка ліквідності балансу ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом 2017-2019рр.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу у 2018 році зменшився на 1,18%, а у 2019 спостерігається збільшення динаміки до 8,49%, що вказує на позитивну тенденцію підприємства. Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції також має позитивну тенденцію, так як, у 2018 році збільшення відбулося на 2,30%, а у 2019 році на 2,33%.

Таким чином, підприємство по всіх показниках має позитивну тенденцію та вважається цілком рентабельним.

2.3. Аналіз і оцінка ефективності використання оборотних активів

Нині, для вдалого функціонування компанії на ринку методична оцінка ефективності використання оборотних активів є об'єктивною необхідністю,

яка спроможна розкривати сильні та слабкі місця компанії, покращувати його інтенсивність та показувати приховані потенційні можливості.

Ефективність використання оборотних активів значно має вплив на результати господарської діяльності, а для її оцінки використовують різні напрями аналізу фінансового стану.

Аналіз ПрАТ «фармацевтичної фірми «Дарниця» буде проводитися на основі фінансової звітності форми 1 «Баланс» та за даними напрямами:

- 1) аналіз частки оборотних активів у складі майна підприємства;
- 2) горизонтальний аналіз;
- 3) вертикальний аналіз;
- 4) коефіцієнтний аналіз.

Для детальнішого ознайомлення із станом оборотних активів на підприємстві ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», потрібно визначити, яку частку оборотні активи становлять у загальному складі майна компанії.

На підставі проведеного аналізу ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки, що питома вага за 2017-2019 роки необоротних активів менша від оборотних активів, що свідчить про позитивну тенденцію та зміцнення фінансового стану компанії. Привілей оборотних активів над часткою необоротних активів, свідчить про скорочення ризиків компенсації авансованого капіталу та зростання його віддачі внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів. У 2018 році питома вага оборотних активів зменшилася на 19,05%, а у 2019 році збільшилася на 18,80%, це вказує на позитиву динаміку.

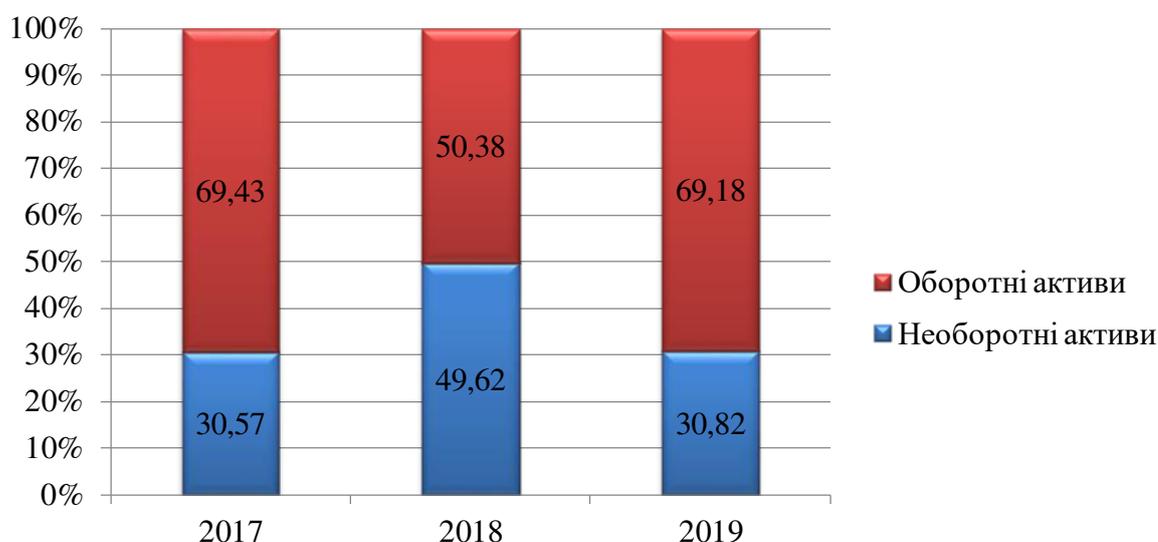

Рис. 2.12. Динаміка необоротних та оборотних активів у складі майна підприємства ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Горизонтальний (трендовий) фінансовий аналіз, який проводиться з метою вивчення динаміки окремих фінансових показників, розрахованих за даними фінансової звітності за певний період часу. Розраховує абсолютні та відносні зміни, темпи росту (приросту) окремих показників (доходу, витрат, активів тощо) за ряд періодів і визнає загальні тенденції їх змін [20].

Розрахунок горизонтального аналізу оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр., наведено у таблиці 2.12.

На підставі проведеного аналізу ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» можна зробити наступні висновки, що запаси за 2018 році зменшилися на 1,06 %, а у 2019 році запаси вже збільшуються на 9,17%, що має гарну тенденцію для підприємства. І це значить, що підприємство має змогу вчасно закупити сировину, розширити діяльність, обсяги реалізації, прибутку та інше.

Дебіторська заборгованість збільшується з кожним роком у 2018 році а 49,75%, а у 2019 році на 28,98%, це свідчить про негативну тенденцію для підприємства.

Таблиця 2.12

Горизонтальний аналіз оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Оборотні активи	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення, +/-		Відносне відхилення, %	
				2018-2017	2019-2018	2018/2017	2019/2018
Запаси	538043	532345	581168	-5698	48823	98,94	109,17
Дебіторська заборгованість	801198	1199785	1547495	398587	347710	149,75	128,98
Грошові кошти та їх еквіваленти	797623	323946	257797	-473677	-66149	40,61	79,58
Витрати майбутніх періодів	0	0	0	0	0	0	0
Інші оборотні активи	2314	314	971	-2000	657	13,57	309,24

Відбувається зменшення грошових коштів та їх еквівалентів у 2018 році на 59,39%, а у 2019 році на 20,42%, це свідчить про те, що підприємство витрачало свої кошти на закупівлю оборотних активів.

Рис. 2.13. Аналіз зміни в складі активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Вертикальний (структурний) фінансовий аналіз спрямований на визначення структури показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на результат у цілому. Розраховує активи, капітал та грошові потоки [20].

Розрахунок вертикального аналізу оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр., наведено у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Вертикальний аналіз оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма
«Дарниця» за 2017-2019 рр.

Оборотні активи	2017	Питома вага,%	2018	Питома вага,%	2019	Питома вага,%	Відхилення, %	
							2018-2017	2019-2018
Разом оборотних активів	2139178	100	2056390	100	2387431	100	0	0
Запаси	538043	25,15	532345	25,89	581168	24,34	0,74	-1,54
Дебіторська заборгованість	801198	37,45	1199785	58,34	1547495	64,82	20,89	6,47
Грошові кошти та їх еквіваленти	797623	37,29	323946	15,75	257797	10,80	-21,53	-4,96
Витрати майбутніх періодів	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші оборотні активи	2314	0,11	314	0,02	971	0,04	-0,09	0,03

На підставі проведеного аналізу ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки, що найбільшу частку оборотних активів підприємства за 2018 та 2019 роки складають запаси – 25,89% та 24,34% і дебіторська заборгованість – 58,34% та 64,82%, при цьому запаси зменшилися на 1,54%, а дебіторська заборгованість збільшилася на 6,47%. Частка грошових коштів та їх еквівалентів помітно зменшується. Інші оборотні активи у 2018 році зменшується, але вони мають незначну частку у оборотних активах.

Так як, дебіторська заборгованість на підприємстві є основною часткою структури оборотних активів, то для детальнішого ознайомлення із станом дебіторської заборгованості на підприємстві ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» буде зображено у таблиці 2.14.

Рис. 2.14. Питома вага оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

На підставі проведеного аналізу ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки, що в структурі дебіторської заборгованості переважає дебіторській заборгованості за товари, продукцію, послуги. У 2018 році питома вага збільшилася на 7,92%, а у 2019 році на 8,54%. Також, в структурі дебіторської заборгованості переважає інша поточна дебіторська заборгованість, яка у 2018 році зменшилася на 7,55%, а у 2019 році на 4,13%. Дебіторська заборгованість за розрахунками за видами та з бюджетом має негнуча частину в структурі. Дебіторська заборгованість за видами у 2018 році збільшилася на 0,01%, а у 2019 році зменшилася на 0,42%. А дебіторська заборгованість з бюджетом у 2018 році 0,30%, а у 2019 році на 1,32%.

Таблиця 2.14

Аналіз структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Стаття балансу	2017 рік		2018 рік		Відхилення		Темп зроста ння	2018 рік		2019 рік		Відхилення		Темп зроста ння
	Тис. грн	Пито ма вага	Тис.грн	Пито ма вага	Тис. грн	Пито ма вага		Тис.грн	Пито ма вага	Тис.грн	Пито ма вага	Тис. грн	Пито ма вага	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Всього	801198	100	1199785	100	398587	0	149,75	1199785	100	1547495	100	347710	0	128,98
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	597492	74,57	989784	82,50	392292	7,92	165,66	989784	82,50	1368503	88,43	378719	5,94	138,26
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за видами	36339	4,54	54573	4,55	18234	0,01	150,17	54573	4,55	63864	4,13	9291	-0,42	117,02
з бюджетом	17862	2,23	23142	1,93	5280	-0,30	129,59	23142	1,93	9363	0,61	-13779	-1,32	40,46
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1527	0,19	1320	0,11	-207	-0,08	86,44	1320	0,11	819	0,05	-501	-0,06	62,05
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	147978	18,47	130966	10,92	-17012	-7,55	8,50	130966	10,92	104946	6,78	-26020	-4,13	80,13

Стосовно дебіторської заборгованості за розрахунками з нарахованих доходів має зовсім незначну частину в структурі дебіторської заборгованості. У порівнянні з 2018 і 2017 то питома вага зменшилася на 0,08%, а у порівнянні з 2019 і 2018 зменшилася на 0,06%.

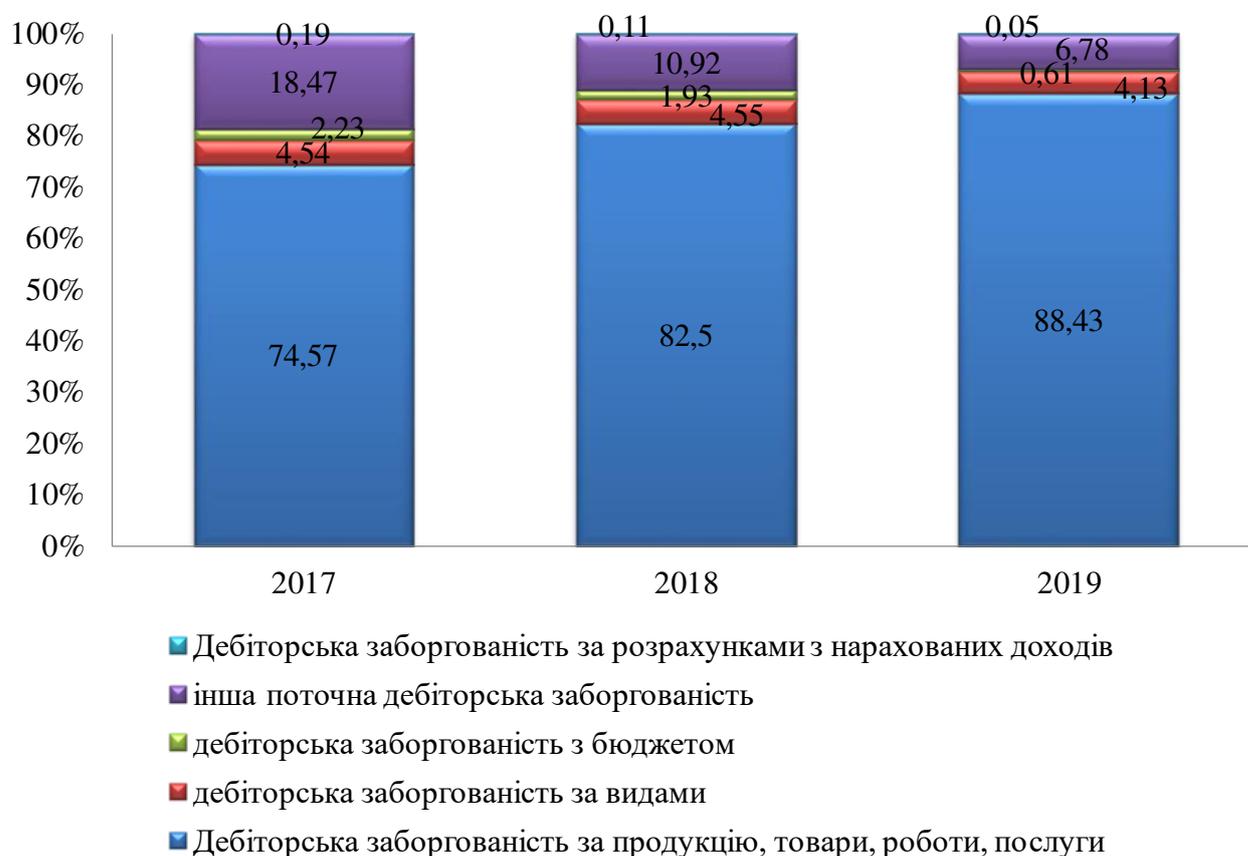

Рис. 2.15. Динаміка дебіторської заборгованості ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Наступним етапом є проведення коефіцієнтного аналізу.

Головним показником ефективності використання оборотних коштів вважається оборотність. Для аналізу ефективності використання оборотних активів використовують коефіцієнти оборотності або ділової активності (таб.1.7).

Розрахунок аналізу ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр., наведено у таблиці 2.15.

На підставі проведеного аналізу ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки: коефіцієнт оборотності оборотних активів збільшується з кожним роком у 2018 році на 0,15 грн/грн, а у 2019 році на 0,06 грн/грн. Збільшення коефіцієнта оборотності оборотних активів має позитивну ознаку та вказує на стабільну роботу підприємства і покращення управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами.

Таблиця 2.15

Аналіз ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019рр.

№ з/п	Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Абсл.приріст, +/-	
					2018-2017	2019-2018
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів (поточних активів) (КооА)	1,28	1,43	1,49	0,15	0,06
2	Тривалість одного обороту активів, дні	285	255	245	-30	-10
3	Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань (Копз)	5,26	2,31	11,98	-2,95	9,67
4	Тривалість одного обороту поточних зобов'язань, дні	69	158	30	89	-128
5	Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів по виручці від реалізації (Коз ^В)	4,49	5,61	5,95	1,12	0,34
6	Тривалість одного обороту товарно-матеріальних запасів, дні	81	65	61	-16	-4
7	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів (Ковз)*Товз	18,52	10,41	10,49	-8,11	0,08
8	Тривалість одного обороту виробничих запасів, дні	20	35	35	15	0
9	Коефіцієнт оборотності готової продукції (Когп)*Тогп	10,1	14,68	16,07	4,58	1,39
10	Тривалість обороту готової продукції, дні	36	25	23	-11	-2
11	Коефіцієнт оборотності грошових засобів (Когз)*Тогз	40,92	18,8	14,09	-22,12	-4,71

Продовження табл.2.15

1	2	3	4	5	6	7
12	Тривалість одного обороту грошових засобів, дні	9	19	26	10	6
13	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кодз)	3,4	3	2,41	-0,4	-0,59
14	Період погашення (інкасації) дебіторської заборгованості (Тодз), дні	107	122	151	15	-29
15	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Кокз)	6,63	21,12	38,85	14,49	17,73
16	Період погашення кредиторської заборгованості, дні	55	17	9	-38	-8
17	Коефіцієнт завантаження (Кзоа)	0,78	0,70	0,67	-0,08	-0,03
18	Рентабельність оборотних активів (Р)	12	13	16	1	3
19	Тривалість операційного циклу, дні	66	59	61	-7	2
20	Тривалість фінансового циклу, дні	51	43	47	-8	4

Коефіцієнт оборотності готової продукції за період аналізу значно збільшився у порівнянні з 2018 на 2017 рік збільшився на 4,58 грн/грн, а у порівнянні з 2019 на 2018 на 1,39 грн/грн. Така тенденція свідчить про ефективну збутову політику, великий попит на продукцію підприємства.

Коефіцієнт оборотності грошових засобів зменшується з кожним роком у 2018 році на 22,12 грн/грн, а у 2019 році на 4,71 грн/грн, це вказує на недостатньо інтенсивну роботу підприємства.

Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань має негативну динаміку до зменшення, у 2018 році було зменшення, однак у 2019 році відбулося помітне збільшення. У 2018 зменшення відбулося на 2,95 грн/грн, а у 2019 відбулося помітне збільшення на 9,67 грн/грн. Так, як у 2019 році найкращий показник, то це свідчить про позитивну динаміку.

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів має негативну тенденцію до зменшення у 2018 році, проте у 2019 році хоч і відбулося збільшення, але

не набагато. У 2018 році зменшення було на 8,11 грн/грн, а у 2019 збільшення відбулося до 0,08 грн/грн. Тобто, ситуація почала покращуватися у 2019 році і впливає на фінансовий стан підприємства з позитивної сторони.

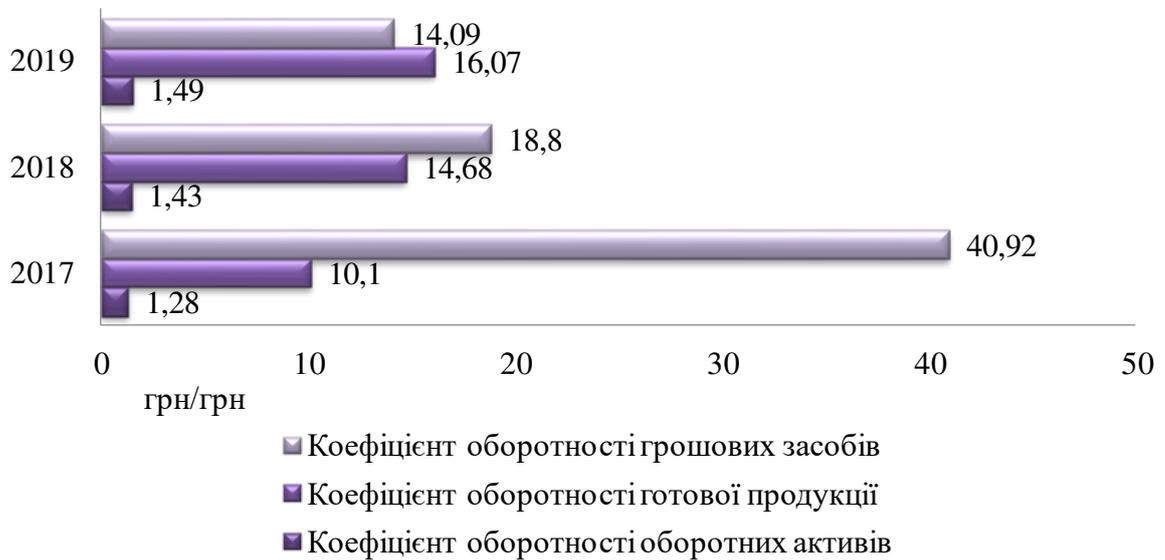

Рис. 2.16. Динаміка ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зменшується з року в рік, у порівнянні з 2018 на 2017 на 0,4 грн/грн, а у порівнянні з 2019 на 2018 рік на 0,59 грн/грн, це свідчить про негативну політику керування відносин з постачальниками.

Щодо, коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості, то вона також збільшується, у 2018 році на 14,49 грн/грн, а у 2019 році на 17,73 грн/грн, тобто у 2019 році відбулося помітне зменшення кредиторської заборгованості. Це свідчить, про негативне тенденцію.

Стосовно рентабельності підприємства у 2017 – 12%; у 2018 – 13%; у 2019 – 16%. Рентабельність підприємства становить менше нормативного значення, яке дорівнює $\geq 14\%$. Однак у 2019 році рентабельність збільшилася на 3%. В цілому чим вищий показник рентабельності, тим ефективніше є процес управління та збільшується попит на продукцію.

Період погашення дебіторської заборгованості за 2018 рік збільшився на 15 днів, у за 2019 рік збільшився на 29 днів. Це свідчить про позитивну тенденцію. Тривалість оборотності матеріальних запасів за 2018 рік зменшилася на 16 днів, а за 2019 рік зменшилися на 4 дня. Це вказує про задовільну тенденцію. Тривалість операційного циклу за 2018 рік зменшилася на 7 днів, а за 2019 рік збільшилася на 2 дня. В цілому, тривалість операційного циклу має позитивне значення, так як показники не високі (рис.2.18).

Рис. 2.17. Динаміка ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Рис. 2.18. Динаміка тривалості використання оборотних активів ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Таким чином, провівши аналіз ефективності використання оборотних активів можемо стверджувати, що вони на підприємстві використовуються досить ефективно. Майже усі показники мають позитивні тенденції.

За результатами проведеного аналізу можна зробити наступні висновки. ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» проведений виробник лікарських засобів, фірма з великим стажем на ринку та №1 за обсягом продажів в натуральному виразі.

У розділі проведено аналіз діяльності підприємства протягом 2017-2019 років. Оборотні активи підприємства у 2019 році збільшилися за рахунок запасів на 16,84% та дебіторської заборгованості на 44,84%. Перевага оборотних активів 69% над необоротними у 2019 році свідчить про задовільну діяльність підприємства.

Ліквідність підприємства є задовільною, позитивних показників більше. Для кращої ліквідності підприємство повинно вдосконалити лише коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей. Коефіцієнти ліквідності свідчать про те, що підприємство є цілком ліквідне.

Фінансова стійкість є абсолютною протягом кожного року. Політика фінансування підприємства забезпечує ритмічність та стабільну діяльність, також мінімізує фінансові ризики.

Ефективність фінансово-економічної діяльності підприємства є позитивною. Рентабельність є позитивну тенденцію, Рівень рентабельності складає у 2017 році 11,77%, у 2018 році 13,11%, у 2019 році 16,19%.

Показники ефективності використання оборотних активів свідчать, що рентабельність та оборотність активів зростає.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПрАТ «ФАРМАЦЕВТИЧНА ФІРМА «ДАРНИЦЯ»

3.1. Підходи та методи управління оборотними активами підприємства

Управління оборотними активами має найбільшу частину операцій фінансового менеджменту. Це пов'язано з великою кількістю елементів їх внутрішнім матеріально-речовим та фінансовим складом, які потребують матеріального управління; високу динаміку трансформацій їх видів; високу роль забезпеченості платоспроможності, рентабельності та інших цільових результатів щодо фінансової діяльності підприємства.

Значний обсяг фінансових ресурсів, які інвертуються в оборотні активи, різноманіття їх видів та конкретні різновидності, головна роль в прискоренні обороту капіталу та забезпечення постійної платоспроможності, а також інші умови, визначають складність завдання фінансового менеджменту, який пов'язаний з управлінням оборотними активами. Комплекс даних завдань та механізмів щодо їх реалізації знаходять відображення у розробці політики управління оборотними активами на підприємстві.

Політика управління оборотними активами представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, яка заключається у формуванні потрібного обсягу та складу оборотних активів, раціоналізації та оптимізації структури джерел їх фінансування.

Політика управління оборотними активами підприємства розробляється за такими головними етапами (таб. 3.1).

Таблиця 3.1

Етапи формування політики управління оборотними активами на підприємстві

Етапи	Дії
Етап 1	Аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді.
Етап 2	Визначення принципових підходів до формування оборотних активів підприємства.
Етап 3	Оптимізація обсягу оборотних активів.
Етап 4	Оптимізація співвідношення постійної та змінної частини оборотних активів.
Етап 5	Забезпечення потрібної ліквідності оборотних активів.
Етап 6	Забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів.
Етап 7	Забезпечення мінімізації витрат оборотних активів в процесі їх використання
Етап 8	Формування визначальних принципів фінансування окремих видів оборотних активів.
Етап 9	Оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів.

Аналіз оборотних активів в свою чергу, здійснюється поетапно.

На першому етапі аналізу розглядається динаміка обсягу загального обсягу оборотних активів, які використовуються на підприємстві – швидкість зміни середньої кількості у порівнянні зі швидкістю змін обсягу продажу продукції та середньою кількістю всіх активів; динаміка питомої ваги поточних активів у існуючій кількості активів підприємства.

На другому етапі розглядається динаміка складу оборотних активів підприємства в розрізі основних їх видів: пасивів сировини, матеріалів, напівфабрикатів, запасів готової продукції, дебіторської заборгованості, залишків грошових активів. В процесі даного етапу аналізу розраховуються та визначаються темпи зміни суми кожного із цих видів оборотних активів в співвідношенні з темпами зміни обсягу виробництва та реалізації продукції; розглядається динаміка питомої ваги головних видів оборотних активів у загальній їх сумі. Аналіз складу оборотних активів підприємства за окремими видами дає можливість оцінити рівень їх ліквідності.

На третьому етапі аналізу формуються оборотність окремих видів оборотних активів та загальної суми. Даний аналіз проводиться у

використанні показників періоду обороту оборотних активів. У процесі визначається загальна тривалість та структура операційного, провиробничого та фінансового циклів підприємства; досліджуються головні чинники, які визначають тривалість цих циклів.

На четвертому етапі аналізу розраховується рентабельність оборотних активів, встановлюють фактори впливу на її результати. В процесі аналізу використовуються коефіцієнти рентабельності оборотних активів, а також Модель Дюпона, яка має вигляд:

$$R_{oa} = R_{rp} * O_{oa} , \quad (3.1)$$

де, R_{oa} – рентабельність оборотних активів;

R_{rp} – рентабельність реалізованої продукції;

O_{oa} – оборотність оборотних активів [1].

На п'ятому етапі аналізу розглядається склад основних джерел оборотних активів – динаміка їх суми та питомої ваги в загальному обсязі фінансових засобів, інвестованих в дані активи; визначається рівень фінансового ризику, який генерується сформованою структурою джерел фінансування оборотних активів [1].

Результати проведеного аналізу дають можливість визначити загальний рівень ефективності управління оборотними активами на підприємстві.

Принципові підходи до формування оборотних активів підприємства відображають загальну ідеологію фінансового управління підприємством з позиції прийнятного співвідношення рівня прибутковості та ризику фінансової діяльності. Стосовно до оборотних активів вони визначають вибір певного типу політики та їх формування.

Теорія фінансового менеджменту розглядає три принципових підходів до формування оборотних активів підприємства: консервативний, помірний та агресивний (таб.1.3).

3. Оптимізація обсягу оборотних активів. Дана оптимізація повинна виходити з вибраного типу політики формування оборотних активів, забезпечуючи заданий рівень співвідношення ефективності їх використання та ризику. Процес оптимізації про об'єм оборотних активів на даній стадії формування політики управління ними складається з трьох головних етапів:

1. Визначається система заходів по реалізації резервів, які спрямовані на зменшення тривалості операційного циклу, а в рамках його – фінансового циклу (рис. 3.1).

2. Визначається оптимальний обсяг та рівень окремих видів даних активів. Засобом даної оптимізації виступає нормування періоду їх обороту та суми.

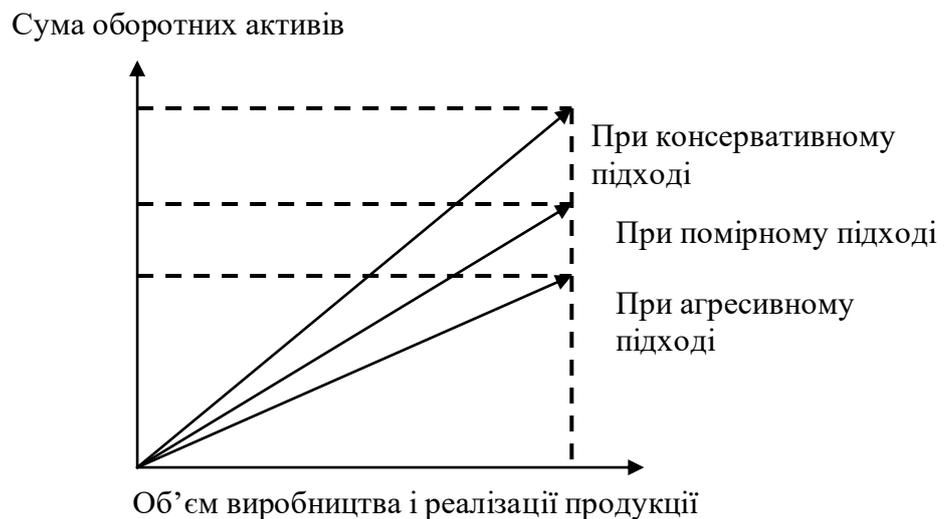

Рис. 3.1. Залежність суми і рівня оборотних активів підприємства від альтернативних підходів до їх формування [1]

Для майбутньої діяльності підприємства рекомендовано використовувати консервативний або помірний підхід до формування оборотних активів.

3. Визначається загальний обсяг оборотних активів підприємства на майбутній період:

$$O_{Am} = 3C_m + 3Г_m + ДЗ_m + Г_{Am} + I_m, \quad (3.2)$$

де, OAm – загальний об'єм оборотних активів підприємства на кінець розглянутого майбутнього періоду;

$ЗСм$ – сума запасу сировини та матеріалів на кінець майбутнього періоду;

$ЗГм$ – сума запасу готової продукції на кінець майбутнього періоду;

$ДЗм$ – сума дебіторської заборгованості на кінець майбутнього періоду;

$ГAm$ – сума грошових активів на кінець майбутнього періоду;

Im – сума інших видів оборотних активів на кінець майбутнього періоду [1].

Оптимізація співвідношення постійної та змінної частини оборотних активів. Необхідність в окремих видах оборотних активів та їх сума в цілому істотно коливається в залежності від сезонних особливостей здійснення операційної діяльності. Коливання розмірів потреби в деяких окремих видів оборотних активів можуть виникати і через сезонні особливості попиту на продукцію підприємства. Через це в процесі управління оборотними активами слід визначити їх сезонну складову, яка визначається різницею між максимальною та мінімальною потребою протягом певного періоду.

Процес оптимізації співвідношення постійної та змінної частини оборотних активів відбувається за такими етапами:

1. Будується графік «сезонної хвилі» рівня оборотних активів підприємства протягом року (рис.3.2).

2. Визначається коефіцієнт нерівномірності (мінімального та максимального рівня) оборотних активів по відношенню до середнього їх рівня.

3. Визначається сума постійної частини оборотних активів за формулою:

$$O_{\text{пост}} = \overline{OAm} * K_{\text{мін}}, \quad (3.3)$$

де, $O_{\text{Апост}}$ – сума постійної частини оборотних активів в майбутньому періоді;

$\overline{O_{\text{Ам}}}$ – середня сума оборотних активів підприємства в розглянутому майбутньому періоді;

$K_{\text{мін}}$ – коефіцієнт мінімального рівня оборотних активів [1].

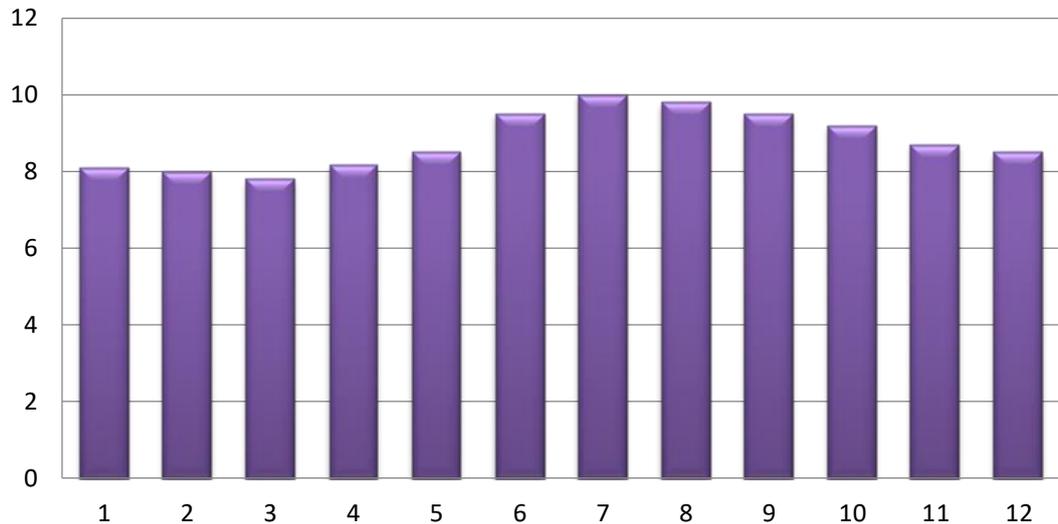

Рис. 3.2. Графік «сезонної хвилі» рівня оборотних активів підприємства протягом року [1]

4. Визначається максимальна та середня сума змінної частини оборотних активів у наступному періоді, за формулою:

$$O_{\text{Ам макс}} = \overline{O_{\text{Ам}}} * (K_{\text{макс}} - K_{\text{мін}}), \quad (3.4)$$

$$O_{\text{Ам сер}} = \frac{\overline{O_{\text{Ам}}} * (K_{\text{макс}} - K_{\text{мін}})}{2} + \frac{O_{\text{Ам макс}} - O_{\text{Апост}}}{2}, \quad (3.5)$$

де, $O_{\text{Ам макс}}$ – максимальна сума змінної частини оборотних активів в майбутньому періоді;

$O_{\text{Ам сер}}$ – середня сума змінної частини оборотних активів в майбутньому періоді;

$O_{\text{Апост}}$ – сума постійної частини оборотних активів;

$K_{\text{макс}}$ – коефіцієнт максимального рівня оборотних активів;

$K_{\text{мін}}$ – коефіцієнт мінімального рівня оборотних активів [1].

Співвідношення постійної та змінної частини оборотних активів є основою управління їх оборотності та вибору конкретних джерел їх фінансування.

Забезпечення потрібної ліквідності оборотних активів. Всі види оборотних активів в тій чи іншій мірі є ліквідними, загальний рівень їх термінової ліквідності повинен забезпечувати необхідний рівень платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. З метою урахування обсягу та графіка майбутнього платіжного платежу повинна бути визначена частка оборотних активів у формі грошових коштів високоліквідних та середньоліквідних активів.

Забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів. Як і будь-який вид активів оборотні активи повинні генерувати певний прибуток при їх використанні у виробничо-збутової діяльності компанії. Деякі види оборотних активів маю можливість приносити підприємству прямий дохід в процесі фінансової діяльності у формі відсотків та дивідендів. Тому складовою частиною розроблення політики є забезпечення своєчасного виконання тимчасово вільного залишку грошових активів для формування ефективного портфеля короткострокових фінансових вкладень.

Забезпечення мінімізації витрат оборотних активів в процесі їх використання. Всі види оборотних активів в тій чи іншій мірі мають схильність до ризику втрат. Так, грошові активи в більшій мірі схильні до ризику інфляційних витрат; короткотерміновані фінансові вкладення – ризику втрати частини доходу у зв'язку з несприятливою кон'юнктурою фінансового ринку, а також ризику втрат від інфляції; дебіторська заборгованість – до ризику неповернення або несвоєчасного повернення. Тому політика управління оборотними активами повинна бути спрямована на мінімізацію ризику їх втрат, особливо в умовах дії інфляції чинників.

Формування визначальних принципів фінансування окремих видів оборотних активів. Виходячи із загальних принципів фінансування активів, що визначають формування структури та вартості капіталу, повинні бути конкретизовані принципи фінансування від слухних видів та складових частин оборотних активів. Залежно від фінансового менталітету менеджерів, сформовані принципи мають змогу визначати широкий діапазон підходів до фінансування оборотних активів – від вкрай консервативного до вкрай агресивного.

Оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів. Відповідно до раніше визначеними принципами фінансування в процесі розробки політики управління оборотними активами визначаються підходи до вибору конкретної структури джерел фінансування та їх приросту з урахуванням тривалості окремих стадій фінансового циклу та оцінки вартості залучення окремих видів капіталу.

Мета та характер використання окремих видів оборотних активів має суттєві відмінні риси. Тому підприємства мають самостійну політику управління окремими їх видами: запаси товарно-матеріальних цінностей, дебіторська заборгованість та грошові активи.

Політика управління оборотними активами		
Запаси	Дебіторська заборгованість	Грошові кошти
<p>Політика управління запасами представляє собою частину загальної політики управління обороту підприємства, яка полягає у оптимізації загального розміру та структури запасів товарно-матеріальних цінностей, мінімізації витрат по їх обслуговуванню та забезпечення ефективності контролю за їх рухом.</p>	<p>Політика управління дебіторською заборгованістю представляє собою частину спільної політики управління оборотними активами та маркетингової політики підприємства, яка спрямована на розширення об'єму реалізації продукції та полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості та забезпеченні своєчасної її інкасації.</p>	<p>Політика управління грошовими активами представляє собою частину загальної політики управління оборотними активами підприємства, яка заключається в оптимізації сукупності розміру їх залишку з мето забезпечення постійної платоспроможності ефективного використання в процесі зберігання.</p>

Рис. 3.3. Політика управління оборотними активами

Аналіз управління запасами в свою чергу, здійснюється поетапно. На першому етапі аналізу розглядаються показники загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей – темп її динаміки та інше.

На другому етапі аналізу досліджується структура запасів в розрізі їх видів та головних груп, виявляються сезонні коливання їх розмірів.

На третьому етапі досліджується ефективність використання різних видів та груп запасів й їх об'єм в цілому, коротка характеристика показників їх оборотності.

На четвертому етапі аналізу вивчають об'єм та структуру даних витрат по обслуговуванню запасів в розрізі окремих видів на дані витрати.

Вивчення цілей формування запасів. Запаси товарно-матеріальних цінностей, які входять до складу оборотних активів, мають можливість з різними цілями на підприємстві:

- а) забезпечення поточної виробничої діяльності;
- б) забезпечення поточної збутової діяльності;
- в) накопичення сезонних запасів який забезпечують господарський процес в майбутньому періоді.

В процесі формування політики управління запасами вони відповідним чином класифікуються для забезпечення наступної диференції методів управління ними.

Оптимізація розміру головних груп поточних запасів. Дана оптимізація пов'язана з попереднім поділом усієї сукупності запасів товарно-матеріальними цінностями на два головних вида – виробничі запаси та запаси готової продукції. У розрізі кожного із даних видів виділяють запаси поточного зберігання – постійного оновлення частини запасів, у формуванні на постійній основі й рівномірне використання в процесі виробництва продукції або її реалізації покупцям.

Для оптимізації розміру поточних запасів товарно-матеріальних цінностей використовують ряд моделей, серед яких найбільш поширенні є «Модель економічного обґрунтування розміру замовлення». Вона може бути

використана для оптимізації розміру як виробництва запасів, так і запасів готової продукції.

Розрахунковий механізм моделі економічного обґрунтування розміру замовлення заснований на мінімізації сукупних операційних витрат по закупці та збереженні запасів на підприємстві. Дані операційні витрати попередньо розділяються на дві групи:

- 1) сума витрат по розміщенню замовлень;
- 2) сума витрат по зберіганню товарів на складі.

Таблиця 3.2

Показники оптимізації головних груп поточних запасів

Назва	Формула	Позначення
Сума операційних витрат по розміщенню запасів	$OV_{p3} = \frac{OBC}{RPP} * V_{p3}$	OV _{p3} – сума операційних витрат по розміщенню замовлень; OПП – об'єм виробництва споживання товарів в аналізованому періоді; RПП – середній розмір однієї партії поставки товару; V _{p3} – середня вартість розміщення одного замовлення.
Сума операційних витрат по зберіганню товарів на складі	$OV_{3T} = \frac{RPP}{2} * V_3$	OV _{3T} – сума операційних витрат по зберіганню товарів на складі; RПП – середній розмір однієї партії поставки товару; V ₃ – вартість зберігання одиниці товару в аналізованому періоді.
Математична модель економічного обґрунтування розміру замовлення	$RPP_{O} = \sqrt{\frac{2 * OBC * C_{B3}}{V_3}}$	RПП _o – оптимальний середній розмір однієї партії поставки товару; OBC – об'єм виробництва споживання товару в аналітичному періоді; C _{B3} – середня вартість розміщення одного замовлення; V ₃ – вартість зберігання одиниці товару в аналітичному періоді.
Оптимальний середній розмір виробництва запасів	$V_{3o} = RPP_{O} / 2$	V _{3o} – оптимальний середній розмір виробництва запасів; RПП _o – оптимальний середній розмір однієї партії поставки товару;

Оптимізація загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей, які входять до складу оборотних активів. Обчислення оптимальної суми запасів вида розраховується за формулою:

$$Z_{п}=(N_{пз}*O_{о})+Z_{сз}+Z_{цп} , \quad (3.6)$$

де, $Z_{п}$ – оптимальна сума запасів на кінець розглядаючого періоду;
 $N_{пз}$ – норматив запасів поточного збереження в днях оборота;
 $O_{о}$ – одноденний об'єм виробництва або реалізації в майбутньому періоді;
 $Z_{сз}$ – планована сума запасів сезонного збереження;
 $Z_{цп}$ – планована сума запасів цільового призначення інших видів.
 Забезпечення високої ефективності та оборотності форм руху запасів [1].

Головним завданням даної контрольної системи, яка є складовою частиною фінансового контролінгу підприємства, також своєчасним розміщенням замовлень на поповнення запасів та залучення в господарський оборот залишків сформованих їх видів. Серед системи контролю за рухом запасів в країнах з різною економікою найчастіше використовують «Метод ABC». Суть даного методу полягає в поділі всієї сукупності запасів товарно-матеріальних цінностей на три категорії, цей метод детальніше розглянуто у пункті 1.2.

Так само, як і управління запасам, управління дебіторською заборгованістю відбувається поетапно. На першому етапі аналізу оцінюється рівень дебіторської заборгованості підприємства і його динаміка в попередньому періоді. Оцінка рівня відбувається на основі коефіцієнтів відволікання оборотних активів в дебіторську заборгованість, дані коефіцієнти зображені у таблиця 3.3.

На другому етапі аналізу розраховується середній період інкасації дебіторської заборгованості та кількість її оборотів в аналітичному періоді.

На третьому етапі аналізу проводиться оцінка складу дебіторської заборгованості підприємства по окремим її групам.

На четвертому етапі аналізу детально розглядається склад простроченої дебіторської заборгованості [14].

Таблиця 3.3

Коефіцієнти відволікання оборотних активів в дебіторську заборгованість

Назва	Формула	Позначення
Коефіцієнт відволікання оборотних активів дебіторської заборгованості	$КО_{дз} = \overline{ДЗ} / ОА$	ДЗ – загальна сума дебіторської заборгованості підприємства на кінець періоду; ОА – загальна сума оборотних активів підприємства на кінець періоду.
Середній період інкасації дебіторської заборгованості	$П_{дз} = \overline{ДЗ} / Оо$	$\overline{ДЗ}$ – середній залишок дебіторської заборгованості підприємства; Оо – сума одноденного оборота по реалізації продукції.
Кількість оборотів дебіторської заборгованості	$КО_{дз} = ОР / \overline{ДЗ}$	ОР – зашальна сума оборота по реалізації продукції; $\overline{ДЗ}$ – середній залишок дебіторської заборгованості підприємства.
Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості	$КП_{дз} = \overline{ДЗ}_{пр} / \overline{ДЗ}$	$\overline{ДЗ}_{пр}$ – сума дебіторської заборгованості, неоплаченої в терміни; $\overline{ДЗ}$ – загальна сума дебіторської заборгованості.
Середній «вік» простроченої дебіторської заборгованості	$ВП_{дз} = \overline{ДЗ}_{пр} / Оо$	$\overline{ДЗ}_{пр}$ – середній залишок дебіторської заборгованості, неоплаченої в терміни; Оо – сума одноденного оборота по реалізації продукції.
Касовий розрив	$КР = Ток + Т_{ідз} - Т_{кз}$	Ток – середня тривалість обороту оборотного капіталу; $T_{ідз}$ – середній період інкасації дебіторської заборгованості; $T_{кз}$ – середній період погашення кредиторської заборгованості.

Формування принципів кредитної політики по відношенню до покупців. В сучасній фінансовій та комерційній практиці реалізації продукції в кредит доволі широко застосовується в різних країнах з розвитком ринкової економіки.

Проведемо аналіз відволікання оборотних активів дебіторської заборгованості ПрАТ «Фармацевтичної фірми «Дарниця» у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Аналіз відволікання оборотних активів дебіторської заборгованості
ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Абсл.приріст, +/-	
				2018-2017	2019-2018
Коефіцієнт відволікання оборотних активів дебіторської заборгованості	0,37	0,58	0,65	0,21	0,07
Середній період інкасації дебіторської заборгованості	107	122	155	15	33
Кількість оборотів дебіторської заборгованості	3,4	3	2,41	-0,4	-0,59
Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості	0,75	0,55	0,65	-0,2	0,1
Середній «вік» простроченої дебіторської заборгованості	65,84	120,44	197,45	54,6	77,01
Касовий розрив	337	360	387	-17	27

На підставі проведеного аналізу відволікання оборотних активів дебіторської заборгованості ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки: коефіцієнт відволікання оборотних активів дебіторської заборгованості має позитивну тенденцію, так як показник збільшується. Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості має позитивну тенденцію у 2018 році, так як показник має тенденцію зменшення, а у 2019 показник збільшився і свідчить про негативну тенденцію.

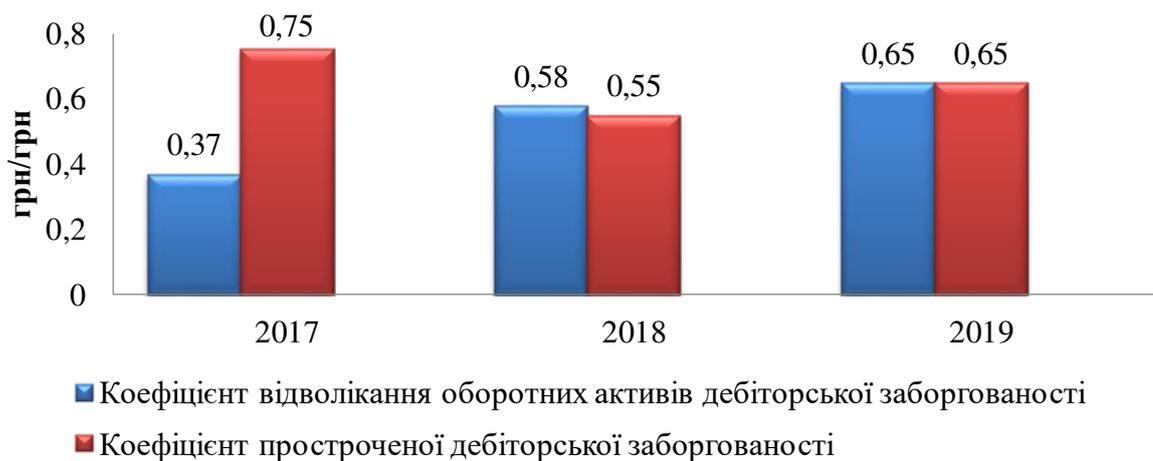

Рис. 3.4. Динаміка показників відволікання оборотних активів дебіторської заборгованості ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» протягом 2017-2019 рр.

Коефіцієнт середній «вік» простроченої дебіторської заборгованості має негативну динаміку, так як показник збільшується і свідчить про погіршення якості простроченої дебіторської заборгованості.

В процесі формування даних принципів кредитної політики по відношенню до покупців продукції вирішуються два головних питання:

- 1) в яких формах здійснюється реалізація продукції в кредит;
- 2) який тип кредитної політики необхідно вибрати підприємству.

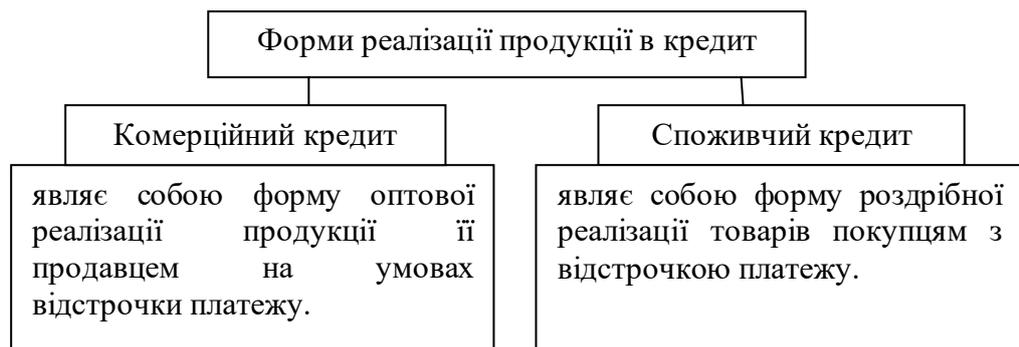

Рис. 3.5. Форми реалізації продукції в кредит

Тип кредитної політики підприємства характеризується принциповими підходами до фінансування оборотних активів (таб.1.4).

Представлення кожної моделі управління оборотними активами дасть можливість краще підібрати тип кредитної політики (таб. 3.5).

Таблиця 3.5

Підходи до фінансування активів підприємства

Вид активу	Види фінансування оборотних активів		
	агресивний	консервативний	помірний
Необоротні активи	ВК – 60% ДЗ – 40%	ВК – 80% ДЗ – 20%	ВК – 90% ДЗ – 10%
Постійна частина оборотних активів	ВК – 50% ДЗ – 50%	ВК – 75% ДЗ – 25%	ВК – 100%
Змінна частина оборотних активів	КЗ – 100%	КЗ – 100%	ВК – 50% КЗ – 50%

При виборі моделі фінансування оборотних активів звертають увагу на характерні підходи до фінансування оборотними активами (додаток Е (таб. Е.1)).

Визначення моделі управління оборотними активами для ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» буде зображено у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Аналіз моделі управління оборотними активами
ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2017-2019 рр.

Вид активу	Частка на кінець року, %	2017 р	Частка на кінець року, %	2018 р	Частка на кінець року, %	2019 р
Необоротні активи	30,57	ВК – 941740	49,62	ВК – 2025441	30,82	ВК – 1063735
Постійна частина оборотних активів	17,46	ВК – 538043	13,04	ВК – 532345	16,84	ВК – 581168
Змінна частина оборотних активів	51,97	ВК – 958842 ДЗ – 310157 ПЗ – 332136	37,34	ВК – 379614 ДЗ – 879704 ПЗ – 264727	52,34	ВК – 115093 ДЗ – 1404489 ПЗ – 286681
Тип фінансування	помірний		консервативний		консервативний	

Після проведеного аналізу моделі управління оборотними активами ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки, а саме, що за всі роки аналізу підприємство має консервативну модель управління оборотними активами.

В процесі вибору кредитної політики потрібно враховувати наступні фактори:

– загальний стан економіки, який визначає фінансові можливості покупця та рівень їх платоспроможності;

– сучасну фінансову та комерційну практику, яка здійснює торгові операції;

– потенційну здатність підприємства збільшувати об'єми виробництва продукції при розширенні можливостей її реалізації за рахунок наданого кредиту;

– кон'юнктуру товарного ринку та стан попиту на продукції підприємства;

– фінансові можливості підприємства в частині відволікання коштів в дебіторську заборгованість [14].

Визначення можливої суми фінансових коштів, які інвестуються в дебіторську заборгованість по комерційному та споживчому кредиту. Необхідна сума фінансових коштів, що інвестуються в дебіторську заборгованість обчислюється за формулою:

$$I_{дз} = \frac{OP_k * K_{сц} * (\overline{ППК} + \overline{ПР})}{360}, \quad (3.7)$$

де, $I_{дз}$ – необхідна сума фінансових коштів, які інвестуються в дебіторську заборгованість;

OP_k – плановий об'єм реалізації продукції в кредит;

$K_{сц}$ – коефіцієнт співвідношення собівартості і ціни продукції;

$\overline{ППК}$ – середній період надання кредиту покупцям, в днях;

$\overline{ПР}$ – середній період прострочених платежів по наданому кредиту, в днях [1].

Для ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за умови, що плановий об'єм реалізованої продукції в кредит становить 375000 тис.грн., коефіцієнт співвідношення собівартості і ціни продукції 42%, середній період надання кредиту покупцям 40 днів, а середній період прострочених платежів по наданому кредиту 20 днів, необхідна сума фінансових коштів, які інвестуються в дебіторську заборгованість буде становити:

$$I_{дз} = \frac{375000 * 0,42 * (40 + 20)}{360} = 26250 \text{ (тис.грн)}$$

Формування системи кредитних умов. В складі даних умов в склад входять наступні елементи: термін надання кредиту, розмір наданого кредиту, вартість наданого кредиту, система штрафних санкцій за прострочення виконання обов'язків покупцями (таб.3.7).

Таблиця 3.7

Елементи формування кредитних умов [1]

Елемент	Характеристика
Термін надання кредиту	Характеризує певний період, на котрий покупець надає отсрочку платежу за реалізовану продукцію.
Розмір наданого кредиту	Характеризується максимальна межа суми заборгованості покупцями по наданому комерційному або споживчому кредиту.
Вартість наданого кредиту	Характеризується цінovими знижками при виконанні термінових розрахунків за придбану продукцію.
Система штрафних санкцій за прострочення виконання обов'язків покупцями	Створюється в процесі розробки кредитних умовах, яка повинна передбачати відповідні пені, штрафи та неустойки.

Формування стандартів оцінки покупцями та диференціація надання кредитку. Формування системи стандартів оцінки покупців складається з наступних елементів:

- визначення системи характеристик, які оцінюють кредитоспроможність окремих груп покупців;
- формування та експертиза бази проведення оцінки кредитоспроможності покупців мають мету забезпечити достовірність проведення оцінки;
- вибір методів оцінки окремих характеристик кредитоспроможності покупців визначається складом оцінюючих характеристик;
- групування покупців по рівню їх кредитоспроможності ґрунтується на результатах її оцінки;
- диференціація кредитних умов в співвідношенні з рівнем кредитоспроможності покупців, поряд з розміром кредитного ліміту, може здійснюватися за такими параметрам як термін надання кредиту, штрафних санкцій та інше.

Формування процедури інкасації дебіторської заборгованості. До складу даної процедури повинні бути передбачені терміти та форми попереднього й подальшого нагадування покупцям про дату платежу; можливостей та умов пролонгування по передньому кредиту.

Забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості. Основною формою рефінансування дебіторської заборгованості використовують факторинг.

Факторингова операція – фінансовий інструмент, який забезпечує додаткове фінансування, пришвидшуючи обертання оборотних коштів шляхом відступлення одним суб'єктом господарювання іншому права грошової вимоги [23].

Розрахунок плати за факторинг для ПрАТ «Фармацевтичної фірми «Дарниця» буде зображений у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Розрахунок плати за факторинг ПрАТ «Фармацевтична фірма
«Дарниця» за 2019 рік

Показник	Розрахунок	Значення
Сума товарної дебіторської заборгованості у 2019 році, тис.грн.		1368503
Термін обертання товарної дебіторської заборгованості у 2019 році, днів		151
Середня відсоткова ставка за кредит, %		5
Середній термін обороту коштів у розрахунках з покупцем, днів		20
Комісійна винагорода за факторинг обслуговування, %		3
Сума рахунків-фактур, тис.грн.	1368503/151	9062,93
Плата за кредити, тис.грн.	$9062,93 * 5\% * 20 / 365$	24,83
Комісійні, тис.грн.	$9062,93 * 3$	271,89
Плата за факторинг, тис.грн.	$271,89 + 24,83$	296,72

У структурі оборотних активів основна частка – дебіторська заборгованість, а також запаси саме тому, шляхи оптимізації будуть розглянуті для даних видів оборотних активів.

У наступному пункті буде об'явлено про необхідність у запасах та запропоновані основні шляхи управління дебіторською заборгованістю.

3.2. Визначення оптимальної потреби в оборотних активах та оптимізація джерел їх формування

Оптимізація обсягу та структури оборотних активів є одним з основних етапів управління оборотними активами. Тому аналіз ефективності використання оборотних активів, який був проведений у 2 розділі свідчить проте, що більшість показників використовуються ефективно та відповідають нормативному значенні, деякі показники в одному році не відповідали нормативному значенню, а в іншому ситуація щодо їхнього використання покращилася. Є коефіцієнти, які взагалі не відповідають нормативним значенням та не ефективно використовуються.

Розмір власних оборотних активів, які потрібні підприємству для забезпечення нормальної діяльності, встановлюється нормуванням.

Нормування – процес визначення тієї частини оборотних активів, яка потрібна підприємству для забезпечення нормального, безперервного процесу виробництва, реалізації продукції і послуг.

Головним завданням нормування є розроблення економічно обґрунтованих норм і нормативів власних оборотних активів на кожному підприємстві, які забезпечують прискорення обігу та найбільш ефективно використання матеріальних та фінансових ресурсів.

При обчисленні нормативу власних оборотних активів потрібно виходити з виробничого напрямку підприємства, планів виробництва та матеріально-технічного постачання, умов розрахунків із заготівельниками й постачальниками, а також забезпечення прискорення обігу активів.

Нормування оборотних активів включає в себе розробку й встановлення на кожному підприємстві спеціальних норм за окремими видами матеріальних цінностей, затрат виробництва та інше, також обчислення нормативу власних оборотних активів у грошовому виразі на кінець року, кварталу.

Нормування оборотних коштів відбувається в певному порядку:

1. Визначення норм запасів за статтями нормованих оборотних коштів.

2. Встановлення одностороннього витрачення матеріальних цінностей, виходячи з кошторису витрат на виробництво.

3. Визначення нормативу оборотних активів за кожною статтею у грошовому вираженні відбувається множенням односторонніх витрат у грошовому вираженні на відповідну норму запасу в днях.

4. Розрахунок сукупного нормативу або загальної потреби в оборотних коштах, на підприємстві проводиться підсумовуванням нормативів за окремими статтями.

5. Визначення норм й нормативів за окремими статтями оборотних коштів для підрозділів підприємств, де використовуються матеріальні цінності й виготовляється продукція [24].

Нормування оборотних активів відбувається за трьома методами: метод прямого рахунку, аналітичним методом й методом коефіцієнтів (рис.3.6).

Головним методом нормування оборотних активів є метод прямого розрахунку, в його складі формуються наступні норми запасу оборотних коштів: норматив оборотних коштів у виробничому запасі, норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві, норматив оборотних коштів у залишках готової продукції, норматив оборотних коштів у витратах майбутніх періодів.

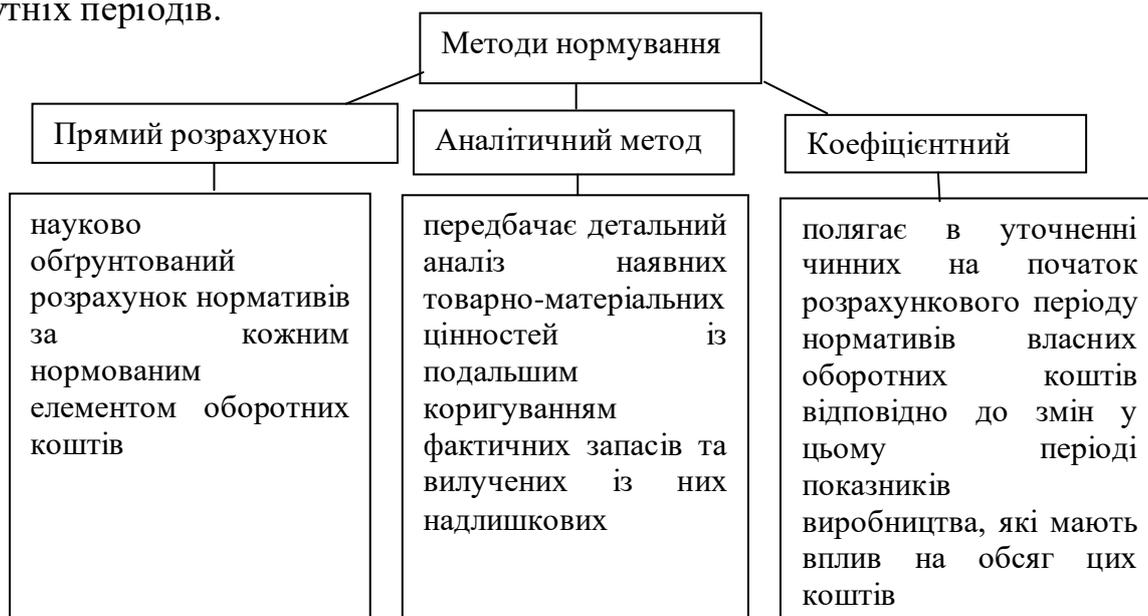

Рис. 3.6. Методи нормування оборотних активів

Для ПрАТ «Фармацевтичної фірми «Дарниця» буде розглянуто – нормування оборотних коштів у незавершеному виробництві прямим методом (див. таб. 3.9) та нормування загальної суми оборотних коштів аналітичним методом.

Таблиця 3.9.

Показники нормування оборотних коштів у незавершеному виробництві

Назва	Формула	Позначення
Норма запасу в днях для незавершеного виробництва	$N_{нв} = T_{вц} * K_{нв}$	$T_{вц}$ – тривалість виробничого циклу виготовлення продукції, діб $K_{нв}$ – коефіцієнт нарощення витрат в процесі виготовлення.
Коефіцієнт нарощення витрат	$K_{нв} = \frac{ПВ + 0,5 * НВ}{ПВ + НВ}$	$ПВ$ – витрати, необхідні для започаткування виробничого процесу виготовлення продукції. $НВ$ – наступні витрати виробничого процесу виготовлення продукції.
Вартість одноденного споживання напівфабрикатів власного виробництва	$Q_0 = C / 365$	Q_0 – вартість одноденного виробничого споживання чи виготовлення по окремих елементах оборотних засобів.
Норматив оборотних коштів для формування запасів незавершеного виробництва	$N_{нв} = N_{д} * Q_0$	$N_{д}$ – норма запасу в днях по окремому елементу оборотних засобів.

Аналіз нормування оборотних коштів у незавершеному виробництві ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» зображено у таблиці 3.10.

На підставі проведеного аналізу нормування оборотних коштів у незавершеному виробництві ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки: тривалість виробничого циклу виготовлення продукції на підприємстві становить 13 діб. Коефіцієнт нарощення витрат 0,76 грн/грн.

Норма запасу для незавершеного виробництва на підприємстві становить 9,88 діб. Норматив оборотних коштів для формування запасів незавершеного виробництва становить 70395,24 тис.грн.

Таблиця 3.10

Аналіз нормування оборотних коштів у незавершеному виробництві
ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» за 2019 рік

Показники	Розрахунок	Значення
Тривалість виробничого циклу виготовлення продукції, дні	Дані підприємства	13
Коефіцієнт нарощення витрат	$1334903 + 0,5(400707 + 69698 + 120073 + 675253)$ <u>2600634</u>	0,76
Норма запасу для незавершеного виробництва, дні	$13 * 0,76$	9,88
Норматив оборотних коштів для формування запасів незавершеного виробництва, тис.грн	$9,88 * (2600634 / 365)$	70395,24

Особливість розрахунку необхідності в оборотних коштах економічним методом полягає в тому, що обрахований методом прямого розрахунку норматив на поточний рік ділять на дві частини. До першої частини належать нормативи оборотних коштів за статтями, розмір яких прямо залежить від обсягу витрат на виробництво: сировина, основні матеріали, покупні напівфабрикати, допоміжні матеріали, тара, незавершене виробництво та готова продукція. До другої частини відносять ті статті нормованих оборотних коштів, розмір яких прямо не залежить від зміни витрат на виробництво: запасні частини для ремонтів устаткування, малоцінні та швидкозношуванні предмети, витрати майбутніх періодів.

Для визначення нормативу оборотних коштів на плановий рік виробничий норматив збільшується відповідно до темпів зростання виробничої програми в плановому періоді.

В роботі виробничий й невиробничий нормативи доцільно розраховувати на підставі потреби в оборотних коштах, які визначені методом прямого розрахунку. Норматив оборотних коштів збільшується на 50 % від збільшення виробничої програми. Отримана сума нормативів

зменшується на суму коштів, що вивільняються в результаті планового прискорення обертання оборотних коштів.

На відмінну від методу прямого розрахунку, економічний метод не потребує складних розрахунків (таб.3.11).

Таблиця 3.11

Показники розрахунку необхідності в оборотних коштах економічним методом

Назва	Формула	Позначення
Сукупна потреба у власних оборотних коштах на плановий період	$Сп = ((Спз * Рвр) / 100) * ((100 - Оп) / 100)$	Рвр – темп росту обсягів виробництва у звітному періоді; Оп – прискорення оборотності, %.
Абсолютне вивільнення оборотних коштів	$\Delta Сп = Сп - Спз$	Спз – сукупна потреба, встановлена у звітному році.
Відносне вивільнення оборотних коштів	$Вв = (\Delta Сп / Спз) * 100\%$	$\Delta Сп$ – Абсолютне вивільнення оборотних коштів.
Тривалість періоду трансформації нормативу оборотних коштів у сукупній потребі	$Ттр = 365 / Сп$	Сп – Сукупна потреба у власних оборотних коштах на плановий період.

Сукупна потреба у власних оборотних коштах на плановий період розраховується трьома сценаріями: оптимістичний, песимістичний та помірний. За умови, що темп росту для оптимістичного сценарію становить 119%, для песимістичного сценарію – 110%, для помірного – 116%. Прискорення оборотності буде становити для оптимістичного сценарію 10%, для песимістичного – 5%, а для помірного – 8%.

Аналіз необхідності в оборотних коштах економічним методом для ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» зображено у таблиці 3.12.

На підставі проведеного аналізу необхідності в оборотних коштах економічним методом ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зробити наступні висновки: що при оптимістичному сценарію сукупна потреба у власних оборотних коштах становить 2379666,15 тис.грн.,

абсолютне вивільнення оборотних коштів 157755,65 тис.грн., відносно вивільнення оборотних коштів 7,10%.

Таблиця 3.12

Розрахунок необхідної потреби в оборотних коштах економічним методом для ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» на плановий період

Показник	Економічним методом		
	Оптимістичний	Песимістичний	Поміркований
1. Темп росту обсягів виробництва і реалізації, %	119	110	116
2. Прискорення оборотності, %	10	5	8
3. Потреба в оборотних коштах з урахуванням прискорення їх обороту на плановий період, тис.грн	2379666,15	2321896,47	2371222,89
4. Абсолютне вивільнення з обігу оборотних коштів, тис.грн	1577755,65	99985,97	149312,39
5. Відносно вивільнення оборотних коштів, %	7,10	4,50	6,72

При песимістичному сценарію сукупна потреба у власних оборотних коштах становить 2321896,47 тис.грн., абсолютне вивільнення оборотних коштів 99985,97 тис.грн., відносно вивільнення оборотних коштів 4,50%. При помірному сценарію сукупна потреба у власних оборотних коштах становить 2371222,89 тис.грн., абсолютне вивільнення оборотних коштів 149312,39 тис.грн., відносно вивільнення оборотних коштів 6,72%.

Надлишок оборотних коштів спричинює бездіяльність капіталу ресурсів, неефективне їх використання, а нестача оборотних коштів затримує виробничий процес, саме тому необхідно знати причини та наслідки нестачі або надлишку власних оборотних коштів (таб.3.13).

Після визначення потреби в оборотних коштах на плановий період на необхідно визначити джерела фінансування для покриття потреби оборотних активів. Джерела формування та поповнення оборотних активів існують трьох видів: власні, позикові та залучені, детально розглянуто таблиця 1.3.

Таблиця 3.13

Причини та наслідки нестачі (надлишку) власних оборотних коштів

Нестача власних оборотних коштів	Надлишок власних оборотних коштів
Причини виникнення	
<ul style="list-style-type: none"> – нецільове використання плану; – здійснення значних капітальних вкладень; – невиконання плану прибутку; – інфляція; – стихійні лиха. 	<ul style="list-style-type: none"> – неповне внесення платежів до бюджету; – неповне використання прибутку на інвестиційні цілі; – перевиконання плану прибутку; – отримання надмірних кредитів.
Наслідки	
<ul style="list-style-type: none"> – криза неплатоспроможності; – зменшення обсягів виробництва та реалізації. 	<ul style="list-style-type: none"> – зростання обсягів діяльності; – послаблення контролю за використанням; – надлишок власних оборотних коштів

Суть методу процента від продажу полягає в тому, що на основі запланованого збільшення обсягів реалізації продукції в процентах можна визначити планові витрати, активи та зобов'язання. Технологія фінансового планування ґрунтується на даних припущеннях:

- при збільшенні обсягів реалізації продукції в плановому періоді поточні активи та зобов'язання будуть збільшуватися з такими ж темпами, як і обсяги продаж продукції;

- збільшення вартості головних засобів обчислюється згідно планових темпів зростання обсягів продаж з врахуванням особливостей бізнесу;

- довгострокові зобов'язання та акціонерний капітал в плановому періоді приймаються на рівні звітних, попередніх даних. Обсяги нерозподіленого прибутку прогноуються з врахуванням норми розподілу чистого прибутку на дивіденди та чистої рентабельності реалізованої продукції. Обсяги нерозподіленого прибутку планового періоду обчислюється за формулою:

$$НП_{пп} = НП_{зп} + ЧД_{пп} * \frac{ЧП_{зп}}{ЧД_{зп}} - (ЧД_{пп} * \frac{ЧП_{зп}}{ЧД_{зп}}) * \frac{ДВ}{ЧП_{пп}} \quad (3.8)$$

де, НП_{пп}, НП_{зп} – обсяги нерозподіленого прибутку відповідно планового та звітного періодів;

ЧДпп, ЧДзп – обсяги чистого доходу від реалізації продукції відповідно планового та звітного періоду;

ЧПзп – обсяги чистого прибутку звітного періоду;

ДВ – обсяги дивідендних виплат із чистого прибутку.

Для ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» НПпп дорівнює:

$$\text{НПпп} = 2189233 + 3842040 * 0,18 - 3842040 * 0,18 * 0,35 = 2638752 \text{ (тис.грн)}$$

У процесі співставлення планових обсягів активів та пасивів підприємства потрібні суми додаткового зовнішнього фінансування обчислюються за формулою:

$$\text{ДЗФ} = \text{Азп} * \Delta_{\text{тр}} - \text{ПЗзп} * \Delta_{\text{тр}} - \text{ЧДпп} * \frac{\text{ЧПзп}}{\text{ЧДзп}} * \left(1 - \frac{\text{ДВ}}{\text{ЧП}}\right) \quad (3.9)$$

де, ДЗФ – необхідні обсяги додаткового зовнішнього фінансування;

$\Delta_{\text{тр}}$ – темпи зростання обсягів продаж продукції в плановому році;

Азп – обсяги змінних активів в звітному періоді;

ПЗзп – обсяги змінних пасивів в звітному періоді.

Проведемо розрахунки потреби в додатковому фінансуванні за наступних даних: обсяги виручки від реалізації в базовому періоді – 3312103 тис.грн.

Темпи зростання обсягів від реалізації продукції дорівнюють 116%. В плановому періоді передбачається рентабельність продаж продукції на рівні 20%. Дивідендний вхід зберігається на рівні 35% від обсягів чистого прибутку підприємства.

При обчисленні додаткового зовнішнього фінансування використовуємо формулу 3.9.

$$\text{ДЗФ} = 3451166 * 1,16 - 286681 * 1,16 - 3842040 * 0,18(1 - 0,35) = 3221284 \text{ (тис.грн)}$$

Отже, обсяги нерозподіленого прибутку планового періоду становлять 2638752 тис.грн. за даними прогнозного балансу обсяги додаткового

зовнішнього фінансування становлять 3932865 тис.грн, а плановий період обсяги зовнішнього фінансування становлять 3221284 тис.грн.

Обґрунтування може відбуватися за допомогою методу бюджетування оборотних активів.

Політика фінансування оборотних активів відбувається за даними етапами:

1. Аналіз джерел покриття оборотних активів у попередньому періоді, в процесі якого проводять оцінку:

- достатність грошових засобів, інвестованих в поточні активи;
- динаміку чистого оборотного капіталу та визначення його частки в загальному обсязі оборотних активів;
- ефективність використання оборотних активів за звітний період;
- достатність поточного фінансування виробничого та фінансового циклів підприємства.

2. Визначити дохідність та ризики фінансово-господарської діяльності підприємства. Потрібно провести оцінку рівня ризику неплатоспроможності покупцям та обчислити резерв сумнівних боргів.

3. Обґрунтувати обсяг та структуру джерел формування оборотних активів. Необхідно встановити для підприємства оптимальні співвідношення між: чистим оборотним капіталом, кредиторської заборгованістю, короткостроковими кредитами, іншими короткостроковими зобов'язаннями.

Таблиця 3.13

Бюджет формування оборотних активів

Потреба в оборотних активах	Джерела фінансування потреби в оборотних активах
1. Запаси, всього в тому числі: сировини, матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції. 2. дебіторська заборгованість по видам. 3. Грошові засоби та їх еквіваленти. 4. Інші оборотні активи.	1. Власний капітал. 2. Довгостроковий позиковий капітал в частині на покриття оборотних активів. 3. Кредиторська заборгованість банкам. 4. Кредиторська заборгованість по видам. 5. Інші короткострокові зобов'язання.
Оборотні активи всього із них: постійна частина та змінна частина.	Джерела фінансування всього із них: чистий оборотний капітал та обсяг поточного фінансування.

Розроблення бюджету включає в себе розрахунки планових обсягів виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, грошових коштів, дебіторської заборгованості та джерел їх фінансування. Бюджет формування оборотних активів (таб.3.13).

Після складання бюджету формування оборотних активів фінансові менеджери підприємства повинні здійснити контроль за його виконанням протягом запланованого періоду.

Отже, управління оборотними активами – важливий процес, який стосується декількох складових оборотних активів: запаси, дебіторська заборгованість та грошові кошти. Зокрема, політика управління запасами передбачає оптимізацію загального розміру та структуру запасів товарно-матеріальних цінностей, політика управління дебіторської заборгованості передбачає маркетингову політику, а політика управління грошовими коштами передбачає оптимізацію сукупності розміру їх залишку, з метою забезпечення постійної платоспроможності.

У розділі увагу присвячено дебіторській заборгованості, так як вона являється основною складовою оборотних активів підприємства. Аналіз дебіторської заборгованості свідчить про наявність високої частки простроченої дебіторської заборгованості від 3 до 6 місяців, а у 2019 році прострочена дебіторська заборгованість становить 65%. Саме тому для підприємства рекомендовано реалізовувати в кредит, але при цьому враховувати процедуру факторингу. При середній відсотковій ставці за кредит 5%, при середньому терміні обороту коштів 20 днів, при комісійній винагороді за факторинг 3%. Тобто, плата за факторинг буде становити 296,72 тис.грн.

Було визначено оптимальну сукупну потребу в оборотних активах так як надлишок, так і нестача є негативним. З метою обґрунтування потреби в оборотних коштах використовується нормування. Нормування – це процес

розрахунку тієї частини оборотних активів, яка потрібна підприємству для забезпечення нормального, безперервного процесу виробництва, реалізації продукції й послуг.

Нормування оборотних активів відбувається такими методами: прямий метод та економічний. Прямий метод формує норматив оборотних коштів у виробничому запасі, норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві, норматив у залишках готової продукції та норматив оборотних коштів у витратах майбутніх періодів. Економічний метод передбачає аналіз наявних товарно-матеріальних цінностей із подальшим коригуванням фактичних запасів.

В дипломній роботі сукупна потреба в оборотних активах була розрахована прямим методом для незавершеного виробництва та економічним методом для загальної потреби. При оптимістичному сценарію потрібно 2379666,15 тис.грн. на формування оборотних активів при збільшенні обсягів діяльності на 19%. При песимістичному сценарію потрібно 2321896,47 тис.грн. на формування оборотних активів. При поміркованому сценарію потрібно 2371222,89 тис.грн., на формування оборотних активів при зростанні обсягу діяльності на 16%. Отже, підприємству рекомендовано дотримуватися поміркованого сценарію діяльності. При ньому абсолютне вивільнення становить 149312,39 тис.грн., відносне вивільнення оборотних активів становить 6,72%.

Останнім етапом управління оборотними активами є обґрунтування обсягу і джерел їх фінансування. Проведений аналіз додаткового зовнішнього фінансування, свідчить проте, що при збільшенні обсягу діяльності на 16% необхідно залучити додаткового 3221284 тис.грн. коштів.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Отже, у дипломній роботі було досліджено теоретичні основи та методичні підходи аналізу та оцінки оборотних активів, розглянуто шляхи покращення ефективності управління та використання оборотних активів підприємства.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що оборотні активи сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність суб'єкта господарювання та цілком використовуються протягом одного операційного циклу. До складу оборотних активів належать оборотні фонди (виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів) та фонди обігу (готова продукція на складах, готова продукція відвантажена, грошові кошти на рахунках, грошові кошти в розрахунках, дебіторська заборгованість, готівкові кошти в касі).

При цьому потрібно розуміти, що вірне сприйняття економічного трактування оборотних активів, значно полегшить роботу підприємства, надасть можливість здійснювати відстеження взаємозалежності між різними факторами виробничо-господарської діяльності, а також будувати економічно правильні прогнози стосовно управління й використання оборотних активів на підприємстві. Також, під оборотними активами розуміють контрольовані суб'єктом господарські ресурси, які можуть використовуватися у виробничому процесі, протягом одного операційного циклу перетворюватися на грошові кошти.

Оборотні активи класифікуються за різноманітними ознаками: за джерелами фінансування: власні, залучені, позичкові; за характером фінансових джерел фінансування: валові, чисті, власні; за видом: виробничі запаси, товари, готова продукція, грошові кошти, дебіторська заборгованість; за рівнем ліквідності: абсолютноліквідні, швидколіквідні, низьколіквідні; за формами функціонування: оборотні та матеріальні; відповідно до місця у

відтворювальному процесі: у процесі та у сфері обігу; відповідно до рівня варіабельності розміру: постійні та тимчасові.

При управлінні оборотними активами, важливу роль відіграють методи і підходи аналізу оборотних активів: горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний, факторний аналіз, метод нормування, метод ABC. Найпопулярнішим методом аналізу є коефіцієнтний. Коефіцієнтний метод визначає співвідношення між показниками фінансової звітності, які є абсолютними.

Процес управління оборотними активами відіграє важливу роль у діяльності підприємства, так як, від управління оборотних активів залежить майбутня фінансова діяльність, конкурентоспроможність та платоспроможність.

Виділяють три принципових підходів до фінансування оборотних активів: консервативний, помірний та агресивний. Консервативний – за рахунок власного капіталу фінансується вся постійна частина та половина змішаної, а за рахунок короткострокового позикового капіталу фінансується друга половина змінної частини оборотних активів. Помірний підхід це за рахунок власного капіталу фінансується постійна частина, а за рахунок короткострокового позикового капіталу змінна частина. Агресивний підхід це коли за рахунок власного капіталу фінансується половина постійної частини, а все інше за рахунок короткострокового позикового капіталу.

Після проведення аналізу фінансово-господарського стану ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», можна зазначити, що підприємство є ліквідним, всі показники відповідають встановленим нормативам. Фінансова стійкість підприємства – є абсолютною, так як, політика фінансування має можливість забезпечувати стабільну діяльність, мінімізацію ризиків та ритмічність. Позитивною є рентабельності фінансово-економічної діяльності, так як, підприємство отримує прибуток. Ефективність використання оборотних активів має позитивну динаміку,

проте на підприємстві є деякі проблеми з оборотністю виробничих запасів та дебіторською заборгованістю.

Також, у другому розділі було проведено детальний аналіз оборотних активів підприємства. У складі майна оборотні активи мають найбільшу частку, у 2017 році 69,43%, у 2018 році 50,38%, у 2019 році 69,18%; динаміка оборотних активів позитивна. Структура оборотних активів складається з дебіторської заборгованості та запасів, грошові кошти займають незначну частину. Коефіцієнти ефективності використання оборотних активів мають позитивну динаміку, більшість коефіцієнтів відповідають встановленим нормам. Тривалість погашення дебіторської заборгованості скорочується, тривалість операційного циклу також скорочується.

Найбільшу часту дебіторської заборгованості становить дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги. А прострочена дебіторська заборгованість має позитивну тенденцію до зменшення у 2018 році, проте у 2019 році показники збільшилися, що свідчить про негативну тенденцію.

З метою мінімізації простроченої дебіторської заборгованості підприємству рекомендовано застосовувати факторингові операції. Це ефективний інструмент повернення коштів на підприємство.

Було виявлено, що на підприємстві дотримуються – консервативного типу фінансової стратегії, що визначає стиль та методи ухвалення управлінських фінансових рішень у сфері управління оборотними активами.

Консервативна модель управління оборотними активами означає, що необоротні активи та постійна частина оборотних активів фінансується завдяки власному капіталу, а змінна частина оборотних активів фінансується завдяки поточним та довгостроковим зобов'язанням.

Для визначення оптимальної потреби в оборотних активах в дипломній роботі було застосовано метод нормування. Для проведення нормування оборотних активів підприємства у роботі використано нормування у незавершеному виробництві прямим методом та сукупний норматив

оборотних активів економічним методом. Нормування – це процес розрахунку тієї частини оборотних активів, яка потрібна підприємству для забезпечення нормального, безперервного процесу виробництва, реалізації продукції й послуг. Прямий метод нормування передбачає розрахунок індивідуальних, сукупного нормативу, норм запасу в днях та нормативів оборотних коштів. Економічний метод передбачає використання аналіз наявних товарно-матеріальних цінностей із подальшим коригуванням фактичних запасів.

На підприємстві рекомендовано дотримуватися поміркованого сценарію діяльності. При ньому абсолютне вивільнення становить 149312,39 тис.грн., відносне вивільнення оборотних активів становить 6,72%.

В кінці, на завершальному етапі управлінні оборотних активів обґрунтовується джерела фінансування, але за умови збільшення обсягів діяльності та залучення джерел зовнішнього фінансування.

В цілому, з метою підвищення ефективності управління оборотними активами на підприємстві рекомендується використовувати бюджетування. Бюджетування – це певний процес, який передбачає планування майбутніх операцій підприємства та оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.01.2013 №73. Мінфін України. Офіційний вісн. України. Офіц. Вид. Київ. 2013. № 19. С.97.
2. Бланк И. А. Управление активами и капиталом предприятия / И. А. Бланк. – К.: Ника-центр, Эльга, 2003. – 448с.
3. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: навчальний посібник / Р. А. Слав'юк. – Луцьк: Ред.– вид.відд. «Вежа» Волин. Держ. Ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 460с.
4. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств / М. Д. Білик. – К.: Знання, 1999. – 312с.
5. Демченко Т. А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Актуальні проблеми економіки / Т. А. Демченко. – 2007. – №9. – 227с.
6. Ильенкова С. Д. Экономика и статистика фирм / С. Д. Ильенкова, В. Е. Адамов, Т. П. Сиротина. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 288с.
7. Ковалев В.В. Финансы предприятий: учебник / В.В. Ковалев. – М.: ТК Велби. 2004. – 352с.
8. Філіменков О. С. Фінанси підприємств: навч. Посіб. / О. С. Філіменков. – К.: МАУП. 2004. – 328с.
9. Кутер М. І. Теорія бухгалтерського обліку /М. І. Кутер // . – М.: Фінанси і статистика, 2003. – 640с.
10. Чухно І. С. Удосконалення системи обліку, контролю і аналізу ефективного використання оборотних активів підприємства // І. С. Чухно, С. В. Рилєєв. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/ken-rileev-sv-chuhno-is-udoskonalennya-sistemi-obliku-kontrolyu-i-analizu-efektivnogo-vikoristannya-oborotnih-aktiviv-pidpriemstva/>

11. Полторац А. С. Класифікація оборотних активів підприємств АПК: сучасні науково-методологічні підходи. / А. С. Полторац старший викладач кафедри економіки і підприємництва. – УДК 332.01 – 2013.
12. Орехова К. В., Кевля К. В., Методи управління оборотними активами підприємства – УДК 336.764.1
13. Швець Ю. О., Управління оборотними активами підприємства / Швець Ю. О., Скворцова А. В. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – УДК 658:330.142.26;005.21.
14. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент : підруч. / А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 536с.
15. Обущак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства / Т. А. Обущак // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №9. – с.92-98.
16. Положення (стандарт) бухгалтерський облік №2 «Баланс». №87 від 31.03.99, м.Київ.
17. І. І. Дахно, Г. В. Бабіч // Зовнішньоекономічний менеджмент. Навч. посіб. : Центр учбової літератури, – 2012. – 568с.
18. Наказ Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. №49/221 від 26.01.2001 м.Київ.
19. Оптимізація грошових потоків капіталу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://library.if.ua/book/157/10289.html>
20. Про затвердження Методики розрахунку рівня рентабельності сільськогосподарської діяльності сільськогосподарських підприємств від 14.02.11 №33.
21. Наказ 14.02.2006 №170 «Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки.
22. Донін Є. О., Політика управління оборотними активами сучасного підприємства // Донецький національний університет ім. Василя Стуса – УДК.336.764.1 – 2017р.

23. Іваненко В. О., Факторинг як інструмент управління дебіторською заборгованістю: обліковий аспект / В. О. Іваненко доцент Житомирський державний технологічний університет.

24. Пазинич В. І. Фінансовий менеджмент // Пазинич В. І., Шулешко А. В. Центр навчальної літератури : 2019. 408с.

25. Фінанси підприємств : підручник / О. О. Непочатенко, Н. Ю. Мельничук - К. : «Центр учбової літератури», 2013. - 504 с.

26. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Консолідована фінансова звітність» від 27.06.2013 №628. Мінфін України. Офіційний вісн. України. Офіц. Вид. Київ. 2013.

27. Господарський кодекс України №436-IV від 16.01.2003 р.

28. Податковий кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#top>

29. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-XIV від 16.07.1999р.

30. Офіційний сайт «Фармацевтична фірма «Дарниця». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.darnitsa.ua>

31. Закон України «Про підприємства в Україні» від 16.01.2003, ВВР, 2003, №18, №19-20, №21-22, ст. 144.

32. І. О. Школьник, О. В. Люта, Н. Г. Пігуль //Фінансовий аналіз – 2016. – 368с. Київ.

33. В. М. Вареник // Фінанси підприємств: конспект лекцій – Д.: Вид-во Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – 230с.

Ю. С. Цал-Цалко // Фінансова звітність підприємства та її аналіз : навч. посіб. / 2-е вид., переробл. і доп. – К.: ЦУЛ, 2002. – 360с.

34. В. В. Коршунов // Економіка організації (підприємства). Бакалавр. Базовий курс – Юрайт-Издат, – 2013. – 592с.

35. В.П. Мартиненко, Н.І. Климаш, К.В. Багацька, І.В. Дем'яненко та ін.

Фінансовий менеджмент : підручник / за заг. ред. Т.А. Говорушко. – Львів «Магнолія 2006». – 344с.

36. Фінансові коефіцієнти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.finalon.com>

37. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: Підручник / В.М. Шелудько; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2013. – 375 с.

38. М. М. Бердар // Фінанси підприємств. Навч. посіб. : Центр учбової літератури, – 2010 – 352с.

39. Бетехтіна Л. О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства / Л. О. Бетехтіна // Бізнес-навігатор. – 2009. – №1 (16).

40. Грицай О. І. Управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті її обліково-аналітичного забезпечення / О. І. Грицай, Н. С. Станасюк // Національний університет «Львівська політехніка» – УДК. 657.658.884.

41. Бондаренко О. С. Сучасні підходи до обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці господарювання / О. С. Бондаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – №18.

42. Попиченко Д. А. Нормування оборотних активів сільськогосподарських підприємств. – Уманський національний університет – УДК. 631.16:658.153.

43. Зеленько О. В. Нормування як метод оптимізації оборотних активів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/5213/1/22.pdf>

44. Пельтек Л. В. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства – УДК. 336.633:658.14.

45. Живко З. Б. Словник сучасних економічних термінів / Живко З.Б., Живко О. М., Живко І. Ю. – Львів : край, 2007. – 384с.

46. Зрадник В. С. Формування ефективної політики погашення дебіторської заборгованості в контексті розвитку фінансового інструментарію / В. С. Зредник // Вісник ЖДТУ. – 2006. – №3.

47. Маринович О. О. Основні стратегії фінансування оборотних активів підприємства // Маринович О. О., Шухманн В. А. Тернопільський національний економічний університет – УДК. 336.645.2. – 2019р.

48. Брейли Р. Принципы корпоративних финансов: Р. Брейли, С. Майерс; пер. с англ. – М. : ЗАО Олимп-Бизнес, 1997. – 1120с.

49. П. Я. Попович // Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання – 3-тє вид., перероб. і доп. – 2008. – 630с.

50. К. А. Пріб, Н. І. Патика // Діагностика в системі управління – Центр учбової літератури – 2016. – 432с.

51. Власова Н. О. Управління оборотними активами в підприємствах роздрібної торгівлі: монографія / Н. О. Власова та ін. – Харків: ХДУХТ, 2014. – 258 с.

52. Севрук Є. М. Система управління фінансуванням оборотних активів підприємства торгівлі // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. УДК. 658.14.